

50lět

Centralna olympiada serbskeje rěče

Centralna olympiada serbskeje rěcy

Zentrale Olympiade
der sorbischen Sprache

Serbske šulske towarstwo z.t.
Serbske šulske towaristwo z. t.

Skrótšenki:

SED	Sozialistische Einheitspartei Deutschland
TCM	Towarstwo Cyrila a Metoda
PD	Privatdozent
NDR	Němska demokratiska republika
SNM	Swobodna němska młodžina
NSLDŽ	Němsko-Serbske ludowe dźiwadło
SLA	Serbski ludowy ansambl
LND	Ludowe nakładnistwo Domowina
ds.	delnjoserbsce

Wudawaćelka: Ludmila Budarjowa**Žórła:**

Serbski kulturny archiw, wobstatk Akademije pedagogiskich wědomosćow/Wotdźěl za šule w dwurěčnych kónčinach APW (SKA, SI II/48)

Serbski kulturny archiw, wobstatk Powšitkowneje zběrki – Šulstwo a kublanje w dwurěčnej Łužicy/Olympiada serbsčiny (SKA, AS VI 4-4)

Serbski kulturny archiw, wobstatk Domowiny (1957-1989) (SKA, D IV 1.5.1-54 B)

Serbska šula 6/1969, reprodukcija: Serbska centralna biblioteka

Jurij Šořta/priwatne

Timo Meškank, Serbscy šulerjo srjedźneho schodženka-Analyza rěčnych zamóžnosćow nastupajo spisownu rěč, Domowina-Rěčny centrum WITAJ, Budyšin 2010

Wutrobnje dźakujemy so wšěm tu mjenowanym awtoram, kotřiž su nam wulkomyslnje swoje nastawki a fota přewostajili a swoje dopomnjenki a dožiwenja wo olympiadze napisali.

1. nakład 2016

© Serbske šulske towarstwo z.t., Budyšin 2016

Skazanska adresa: Póstowe naměsto 2, 02625 Budyšin

tel. 03591 550216

E-Mail: info@sorbischer-schulverein.de

www.sorbischer-schulverein.de, www.witaj.de

Redakcija: Marja Jaworkowa a Monika Süßowa

Lektoraj: Jurij Šěrak a Hilda Kućankowa (ds.)

Wuhotowanje, sadźba: Isa Bryccyna

Čišćernja: Serbska čišćernja Budyšin

Redakciski kónc: 03/2016

Fota: SŠT, Robert Michael str. 10, Helmut Mattik str. 15,

Jürgen Maćij str. 27, priwatne str. 14, 34, 35, 39, 41, 42, 44

50 lět Cerntralna olympiada serbskeje rěče**Wobsah**

- 5 **Předslowo:** Wjeselo při wuknjenju a wučanju serbsčiny budzić • *Ludmila Budarjowa (předsydka SŠT)*
- 7 **Geleitwort:** Freude beim Lernen und Lehren der sorbischen Sprache fördern • *Ludmila Budar (Vorsitzende des SSV)*
- 10 **Grußwort** der Schirmherrin der 50. Olympiade der sorbischen Sprache • *Brunhild Kurth (Sächsische Staatsministerin für Kultus)*
- 11 **Wučerjo a zastupjerjo kubłanskich institucijow, kotřiž so na zaštych olympiadach najčasćišo wobdźělichu**
- 12 **K wosobinskemu wobdźělenju na olympiadach**
Mikławš Krawc
- 14 **Olympiada serbskeje rěče z wida wučerkow**
- 14 *Marja Wałdžina*
- 15 *Margot Hašcyna*
- 16 *Lubina Kühnowa*
- 17 **Přehlad dobyčerjow dotalnych centralnych olympiadow a wubědžowanjow w serbskej rěči**
- 27 **Centralna olympiada serbskeje rěče z wida bywšich šulerjow a wubrane nastawki**
- 27 *Trudla Malinkowa (rodź. Grofic)*
- 28 *Toni Ryčer*
- 30 *Jana Markowa (rodź. Baumgärtelec)*
- 31 *Syman Šořta*
- 32 *Claudija Dittrichowa (rodź. Jurkec)*
- 34 *Tomaš Krawčik*
- 34 *Stefan Anders*
- 35 *Jurij Šiman*
- 37 *Wiebke Šulcojc*
- 40 *Józef Brězan*
- 42 *Gregor Kliem*
- 43 *Alena Pawlikec*
- 44 *Hanka Zahrodnikec*
- 46 **Wobsahowa zaběra na olympiadach – wotblyšć časa**

Wjeselo při wuknjenju a wučerju serbšćiny budzić

Postrowne słowo

Ludmila Budarjowa, předsydka Serbskeho šulskeho towarstwa z.t.

Poł lětstotka hižo so serbske a serbšćinu wuknjace dźěći wuspěšnje wubědźuja. Wulkotna ideja něhdyšeho šefredaktora Płomjenja Křesćana Krawca wo wuhotowanju olympiady serbšćiny njese stotore plody. Tehdy kaž džensa běše a bywa zaměr, dźěći pohonjować, zo bychu z wjeselom a wuspěchom serbsku rěč wuknyli a z tym swoje narodne wědomje skrućeli. Wučerkam a wučerjam serbšćiny pak, kiž běchu wosebje po 7. wuwjedženskim postajenju (7. DB¹) w léće 1964 jara zrudani, dokelž stachu so přeco bóle jako jeničcy zamołwići za wšo serbske na němskich šulach, bě centralna olympiada witana příležnosć schadźowanja z dalšimi wučerjami serbšćiny na rozdźělных šulach a dobra skladnosć k wuměnje nazhonjenow. Tomu tež džensa tak je. Nowa koncepcija 2plus je wulke wužadanje za wšěch wučerjow, dokelž płáči jenož za serbske a někotre serbsko-němske šule we Łužicy. Wosebity džak słuša tuž wšěm wučerkam a wučerjam, kotřiž z wulkej zahoritósću lětdžesatki w tutym wobłuku skutkowachu resp. džensa hišće skutkuja.

25 lět bě Domowina nošerka olympiady, mjeztym njese Serbske šulske towarstwo z.t. hižo štwórc lětstotka tutu zamołwitosć. Hoberske towaršnostne změny wuskotowachu so po Měrliwej rewoluciji 1989/1990 tež na nas Serbow. Domowina je so wot centralistiskeje organizacije na třěšny zwjazk serbskich towarstwow přetworiła. Zamołwitosć za kubłanje přewza po rozpušćenju jeje něhdyšeho wotrjada šulstwo Serbske šulske towarstwo jako čestnohamtsce skutkowace fachowe towarstwo. 5. nowembra 1992 bu Europska charta za regionalne a mjeńšinowe rěče w Strašburgu podpisana. Běch přitomna, jako ju Němska skónčnje w léće 1998 zratifikowa. W njej je zapisane, zo słušatej hornjo- a delnjoserbšćina k wohroženym rěčam w Europje. Wohroženej stej wobě rěči potom, hdyž so wonej wot stajnje mjenje ludži jako maćerna rěč nałožujetej a jeli hrozy strach, zo w běhu někotrych generacijow zahinjetej. Sakska je tohodla 1992 we swojej wustawje, w artiklu 6, zapisała, zo maja so wosebje předšulske a šulske zarjadnišća za Serbow spěchować. Dopomnju so, kak wulke bě wjeselo mjez zastupjerjemi parlamenta a hosćimi, jako w Drježdžanach tutón historiski podawk hódnje woswjećichmy. Wot toho wokomika smy zhromadnje zamołwići, zo njeby so naša maćeršćina jenož zachowała, ale tež dale wuwijała. Serbja su znajmjeńša 150 lět bjez wuwzaća dwurěčni. Dokelž pak je rěč, kiž nas wšědnje wobdawa, tak dominantna, džiwamy na to, zo njebychmy jednoho dnja serbsce po němskim duktusu a słowoskładže rěčeli. K tomu trjebamy předewšěm naše swójby, serbske a serbsko-němske šule a wězo wobsahowje a emocionalnje tak derje přihotowane a přewjedžene wubědźowanja, zo so dźěći a wučerjo po dwěmaj dnjomaj ze zapalom a zahoritósću za serbsku rěč domoj nawróća. SŠT je so ze Sakskim statnym ministerstwom za kultus a Sakskej kubłanskej agenturu wo jasne rjadowanje zamołwitosćow postarało.

¹ 7. wuwjedženske postajenje z léta 1964 změni obligatorisku wučbu serbšćiny na fakultatiwnu po cyłej Łužicy. Na zakładže toho bě ličba serbšćinarjow rapidnje spadnyła.

Wot lěta 2013 płaći Centralna olympiada serbskeje rěče jako šulske a službne zarjadowanje. Wot tutoho časa ma statna ministerka Brunhild Kurth patronat nad olympiadu.

Trjebamy pak nuznje wuměnjenja za čilu digitalnu serbskorěčnu interakciju. Zastatk na tutym polu měł so přichodne lěta z přidatnej financielnej a moraliskej podpěru Zwjazka a Swobodneho stata Sakskeje kaž tež Kraja Braniborskeje nachwatać. Mamy w zhromadnej zamołwitosći Zwjazka a z knježerstwomaj krajow zdźerženje a dalewuwiće kaž tež rewitalizaciju hornjo- a delnjoserbšćiny zaměrnje dale spěchować. Tutym zaměram služi sobu Centralna olympiada serbšćiny. Formy wubědźowanja smy duchej časa přiměrili a na njón wusměřili.

Do najwažnišich kriterijow kóždoho ludu słušeja swójska rěč, swójske stawizny a wotpowědny sydlenski rum. Bohatosć rěče so w běhu globalizacije bohužel pozhubuje. Serbšćina njeje tu wuwzaće. Pd dr. Timo Meškank je w lěće 2010 wozjewił analyzu rěčnych zamóžnosćow olympionikow nastupajo spisownu rěč:

»Wobhladujemy-li sej přepytowanje, tak dyrbimy zwěsćić, zo je so staw wobknježenja serbšćiny w běhu zaštych dwaceći lět pohubjejši. Na přeni pohlad napadnje wobkedźbowarjej, zo šulerjo prawopis, interpunkciju a dźělenje słowow lědma po płaćiwych prawidłach nałožuja. Rozjímamy-li nastawki bliže, tak zwěsćimy, zo su tež morfologija, syntaksa a leksika nakažene. Čežišća wuwučowanja serbšćiny móžemy bjeze wšeho tak modifikować, zo hodži so deficitam wobknježenja serbšćiny wotpomhać. Wliw wobchadneje rěče a němčiny na spisownu serbšćinu lěto a bóle přiběra. Njewobaramy-li tutomu fenomenej, změjmy chiba tež w přichodze serbsce rěčacych a pisacych šulerjow, ale jich serbšćina budze jenož hišće němčina ze serbskej leksiku. Mjezsobne dorozumjenje mjez generacijemi njeje na te wašnje hižo zaručene. Hłowny nadawk rěče pak je – a to měli sej přeco zaso wuwědomjeć –, dorozumjenje mjez rěčacymi narodneho cyłka zmóžnić.«

Tute a dalše zwěsćenja stawa wobknježenja serbšćiny měli sej fachowcy na polu kubljanja wuwědomić a wo trěbnych napravach rozsudzić. Olympiady serbšćiny služa zwěsćenju stawa ertneho a pisomneho wobknježenja serbšćiny šulerjow a njeaparujomnej wuměnje nazhonjenjow mjez wučerjemi serbšćiny, kotřiž so na wubědźowanju wobdźěla. Wubědźowanje tajkeho razu je za přichod dale jara trěbne.

Džakuju so wšěm dotalnym wobdźělnikam olympiadow, wučerjam a wučerkam, studentam, staršim, Domowinje a jeje wotrjadej, Rěčnemu centrumej WITAJ kaž tež čestnohamtskemu předsydstwu SŠT a jeho přistajenym. Džakuju so sakskej statnej ministerce za kultus, Brunhildze Kurth, zo je znova patronat přewzała, a Budyskej wotnožce Sakskeje kubłanskeje agentury, kotraž přizwola personalne wobłukowe wuměnenja za přewjedženje olympiady.

Freude beim Lernen und Lehren der sorbischen Sprache fördern

Geleitwort

Ludmila Budar, Vorsitzende des Sorbischen Schulvereins e.V.

Ein halbes Jahrhundert schon wetteifern sorbische und Sorbisch lernende Kinder untereinander. Diese wunderbare Idee des ehemaligen Chefredakteurs der Kinderzeitschrift »Płomjo« Christian Schneider zur Ausrichtung der jährlich stattfindenden Olympiade der sorbischen Sprache trägt hundertfache Früchte. Damals wie heute war das Ziel, Kinder zu ermutigen, mit Freude und Erfolg die sorbische Sprache zu erlernen und damit ihr Identitätsbewusstsein zu stärken. Die Sorbischlehrer und Lehrerinnen waren nach der Einführung der 7. Durchführungsbestimmung des Ministeriums für Volksbildung 1964 (7. DB²) sehr enttäuscht, da sie nun zunehmend als einzige Ansprechpartner für alles Sorbische an den deutschen bzw. deutsch-sorbischen Schulen wurden. Für sie war die Zentrale Olympiade der sorbischen Sprache eine willkommene Gelegenheit zum intensiven Erfahrungsaustausch mit anderen Sorbischlehrern der verschiedenen Schulen. Daran hat sich in den vergangenen 50 Jahren nichts geändert. Die neue Konzeption 2plus ist eine sehr große Herausforderung nicht nur für die Sorbischlehrer, sondern für alle Fachlehrer, da nach ihr an sorbischen und einigen sorbisch-deutschen Schulen der Lausitz seit 2001 unterrichtet wird. Meine Hochachtung gilt deshalb allen Lehrerinnen und Lehrern, die mit großer Leidenschaft jahrzehntelang den Schülern die sorbische Sprache und Kultur vermittelt haben und es zum Teil heute noch tun.

25 Jahre war die Domowina Träger der Olympiade und bereits ein viertel Jahrhundert trägt der Sorbische Schulverein die Verantwortung für sie. Die gewaltigen gesellschaftlichen Umstrukturierungen nach der Friedlichen Revolution 1989/1990 wirkten sich natürlich auch auf das Leben der Sorben aus. Die Domowina wurde von der zentralistischen Organisation in einen Dachverband sorbischer Vereine reformiert. Die Verantwortung für die Bildung übernahm nach der Auflösung ihrer ehemaligen Abteilung Schulen der 1991 gegründete Sorbische Schulverein e.V. als ehrenamtlich wirkender Fachverein. Am 5. November 1992 wurde die Europäische Charta für Regional- und Minderheitensprachen in Straßburg verabschiedet. Als die Bundesrepublik Deutschland diese dann im Jahre 1998 endlich ratifizierte, nahm ich an dem Festakt dazu in Bonn teil. Dabei spürte ich die Erleichterung der anwesenden autochthonen nationalen Minderheiten Deutschlands. In dieser Charta ist festgeschrieben, dass Ober- und Niedersorbisch zu den bedrohten Sprachen in Europa gehören. Bedroht sind sie deswegen, da diese von immer weniger Muttersprachlern gesprochen werden und dabei die Gefahr besteht, dass sie nach einigen Generationen nicht mehr existieren könnten. Der Freistaat Sachsen hat deshalb in fraktionsübergreifender Einigkeit im Artikel 5 und 6 seiner Verfassung im Mai 1992 u. a. die Sorben betreffend dazu verankert: »Das Land gewährleistet und schützt das Recht auf Bewahrung ihrer Identität sowie auf Pflege und Entwicklung ihrer angestammten Spra-

2 Die 7. DB machte Sorbisch vom obligatorischen Unterrichtsfach zum Wahlfach in der Lausitz. Dadurch nahm die Teilnahme am sorbischen Sprachunterricht rapide ab.

che, Kultur und Überlieferung, insbesondere durch Schulen, vorschulische und kulturelle Einrichtungen.« Art. 6. (1). In meiner Erinnerung bleibt sicherlich lange die ergreifende Freude der Parlamentarier und Gäste beim historischen Empfang aus Anlass der Verabschiedung der Sächsischen Verfassung in Dresden. Seitdem tragen wir gemeinsam die Verantwortung nicht nur für die Erhaltung der sorbischen Sprache, sondern auch für ihre Weiterentwicklung. Die Sorben sind mindestens seit 150 Jahren ohne Ausnahme zweisprachig. Da jedoch die deutsche Sprache uns täglich so dominant umgibt, achten wir darauf, dass unsere Nachfahren eines Tages sorbisch nicht im »deutschen Duktus« sprechen. Deshalb unterstützen wir sorbische Familien, sorbische und sorbisch-deutsche Schulen als auch außerschulische Sprachräume. Zu den Sprachfördermaßnahmen gehören nicht zuletzt inhaltlich, organisatorisch und leidenschaftlich durchgeführte Olympiaden der sorbischen Sprache. Der Schulverein hat sich um klare Regelungen der Zuständigkeiten zwischen dem Sächsischen Staatsministerium und der Sächsischen Bildungsagentur, Regionalstelle Bautzen, bemüht. Seit 2013 gilt die Olympiade der sorbischen Sprache als schulische und dienstliche Veranstaltung. Dabei hat die sächsische Staatsministerin für Kultus, Brunhild Kurth, alljährlich die Schirmherrschaft der Olympiade übernommen.

Zur Sprachentwicklung gehören auch Rahmenbedingungen für eine rege sorbischsprachige digitale Interaktion. Der wachsende Rückstand soll in nächster Zukunft mit finanzieller und politischer Unterstützung der Länder und des Bundes aufgeholt werden. In gemeinsamer Verantwortung wollen wir so die Weiterentwicklung und die Revitalisierung der ober- und niedersorbischen Sprache fördern. Zu solchen Maßnahmen gehört unter anderem diese Olympiade, die ihre Inhalte und Wettbewerbsformen in den vergangenen 50 Jahren dem Zeitgeist entsprechend angepasst hat. Den Schülern wird damit Sorbisch als moderne europäische Schriftsprache vermittelt.

Zu den wichtigsten Kriterien eines Volkes gehören die eigenständige Sprache, Geschichte und entsprechender Siedlungsraum. Der Reichtum einzelner Sprachen verringert sich durch die fortschreitende Globalisierung. Die sorbische Sprache bildet hier keine Ausnahme. PD Dr. Timo Meškank hat 2010 eine Analyse der schriftlichen Sprachkenntnisse der Olympioniken in sorbischer Sprache veröffentlicht:

»Betrachten wir die Untersuchung, müssen wir feststellen, dass sich die Beherrschung der sorbischen Sprache in den vergangenen 20 Jahren verschlechtert hat. Auf den ersten Blick fällt dem Beobachter auf, dass die Schüler die Rechtschreibung, Interpunktion und die Worttrennungen kaum nach geltenden Regelungen anwenden. Wenn wir jedoch die Aufsätze genauer analysieren, so stellen wir fest, dass auch die Morphologie, Syntax und Lexik gelitten haben. Die Schwerpunkte bei der Vermittlung der sorbischen Sprache können wir ohne weiteres so modifizieren, dass die Defizite bei der Beherrschung der sorbischen Sprache behoben werden können. Von Jahr zu Jahr nimmt der Einfluss der Umgangssprache und der deutschen Sprache auf die sorbische Sprache zu. Wenn wir diesem Phänomen nicht begegnen, werden wir wohl auch in Zukunft sorbisch sprechende und schreibende Schüler haben, aber ihr Sorbisch wird lediglich die deutsche Sprache mit sorbischer Lexik sein. Das gegenseitige Verständnis zwischen den

Generationen ist auf diese Weise nicht mehr gewährleistet. Die Hauptaufgabe einer Sprache ist aber – und das sollten wir uns immer wieder vergegenwärtigen –, die Verständigung zwischen den Sprechern einer nationalen Gemeinschaft zu ermöglichen.«

Dieser und weiteren Feststellungen zur Beherrschung der sorbischen Sprache sollten die Verantwortlichen im Bildungsbereich größere Aufmerksamkeit schenken und über notwendige Maßnahmen entschei-

den. Olympiaden der sorbischen Sprache dienen zur Feststellung des mündlichen und schriftlichen Sprachstandes bei Schülern und zum unabdingbaren Erfahrungsaustausch zwischen den Sorbischem Lehrern, die an den Wettbewerben teilnehmen. Solche Wettbewerbe sind auch für die Zukunft wegweisend.

Mein herzlicher Dank gilt allen bisherigen Olympioniken, Lehrern und Lehrerinnen, Studenten, Eltern, der Domowina und ihrer Abteilung, dem Sprachzentrum WITAJ, sowie den ehrenamtlichen Mitgliedern des Vorstandes des Sorbischen Schulvereins e.V. Ich danke der Staatsministerin für Kultus, Brunhild Kurth, für die Schirmherrschaft und der Sächsischen Bildungsagentur, Regionalstelle Bautzen, die die personellen Rahmenbedingungen zur Durchführung der Olympiade schafft.

Brunhild Kurth

Grüßwort der Schirmherrin der 50. Olympiade der sorbischen Sprache

Brunhild Kurth, Sächsische Staatsministerin für Kultur

Wjele zboža zum 50. Geburtstag!

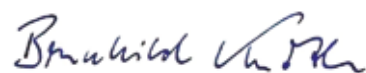
Seit einem halben Jahrhundert gibt es nun schon die Olympiade der sorbischen Sprache. Die Wurzeln des Wettbewerbes reichen bis in die 60er Jahre des vorigen Jahrhunderts zurück. Nur die wenigsten Wettbewerbe schaffen es, sich über so viele Jahre zu behaupten. Der Olympiade der sorbischen Sprache ist dies – durch das herausragende Engagement vieler Verantwortlicher – gelungen. Ein herzliches Dankeschön für diese tolle Leistung. Machen wir uns gemeinsam auf den Weg, um auch die nächsten Jahre erfolgreich zu bewältigen.

Die Identität des sorbischen Volkes, die Pflege und Entwicklung ihrer Sprache und Kultur ist durch die Verfassung des Freistaates Sachsen geschützt. Der Bildungsbereich hat dabei eine besondere Verantwortung. Seit dem Schuljahr 2013/2014 werden alle Schüler an sorbischen Schulen nach dem Konzept 2plus unterrichtet. Das bedeutet, die sorbische Sprache und Kultur ist in der sächsischen Schulbildung verankert und gefestigt. Die Zweisprachigkeit an den Schulen wird bestmöglich gefördert.

Liebe Schülerinnen und Schüler, ich möchte recht viele von Euch ermutigen, diese Sprache zu erlernen und/oder zu festigen. Die Besten von Euch treffen sich jedes Jahr zur Olympiade der sorbischen Sprache, um miteinander in einen Wettstreit zu treten. Diese Treffen sind immer auch Ansporn und Motivation zum Weiterlernen.

Die Olympiade kann mit dazu beitragen, dass die sorbische Kultur unser Land weiterhin bereichert.

Allen Beteiligten der Olympiade wünsche ich viel Erfolg und vor allem viel Spaß.

Wučerjo a zastupjerjo kubłanskich institucijow, kotřiž so na zaštych olympiadah najčasćišo wobdźělichu

Hač do 1989:

Apeltowa, Borbora; Bartowa, Erna; Brandtowa, Christa; Čorny, Hinc; Cuška, Hinc; Dučman, Jurij (†); Frankowa, Róžamarja; Gerberichowa, Jadwiga; Hrjehorjowa, Regina; Joršowa, Ines; Kinderman, Pawoł (†); Knop, Beno (†); Koklina, Wórša; dr. Kral, Gerd; Krancowa, Trudla; Krawc, Józef (†); Krawc, Mikławš; Krawcec, Marja (†); Kumerowa, Regina; Mikławšk, Beno (†); Mudrina, Jadwiga; Müllerowa, Gisela; Neter, Pětr; Nowak, Achim; Nowak, Helmut (†); Nowak, Ludwig (†); Nowak, Manfred; Nuk, Jurij; Pawlikowa, Lucija; Pěčka, Beno; Pjetaš, Beno; Pjetaš, Jurij; Rjeda, Bjarnat; Rjelka, Jan; Rjenč, Bjarnat; Rota, Pawoł; Simon, Jürgen (†); Smoler, Maks; Šoćić, Wórša; Šořta, Jurij (fachowy poradźowar); Šořta, Pětr; Šramina, Brigita; Wornar, Měrcin

Wot 1990:

Apeltowa, Borbora; Bělkowa, Birgit (†); Bětnarjowa, Jana; Brězanowa, Jadwiga; Bukowa, Katka; Endersowa, Lucija; Ertelowa, Milenka; Frankowa, Róžamarja; Götze, Irena; Gutschmidt, Uwe; Hašcyna, Margot; Hirschler, Annett; Hrjehorjowa, Regina; Jehnes, Sylvia; Jurencac, Sabina; Kieper, Ute; Klingnerowa, Kerstin; Krautz, Antje; Kühne, Christine; Kühnowa, Lubina; Pieplow, Kathrin; Pohonč, Měrko; Schmidt, Antje; Šěnowa, Silwija; Šoćina, Marlis; Šurmanowa, Angela; Uhlemann, Andrea; Wałdžina, Marja; Weigler, Monika; Winarjowa, Claudia

Mikławš Krawc: K wosobinskemu wobdźelenju na olympiadach

Mikławš Krawc je sobustaw tychle serbskich towarstwow: Serbske šulske towarstwo, Maćica Serbska, TCM, Přeceljo Smolerjec kniharnje, Serbski Sokol, w kotrymž bě hač do swjeho 75. žiwjenskeho lěta aktiwny w předsydstwje. Prawdłownje pisa do Serbskich Nowin sportowu kolumnu a dalše přinoški. Za Serbske Nowiny kaž tež za hornjo- a delno-serbsku protyku zestaja křižowki.

W lěće 1967 buch wědomostny sobudźělačer Budyskeje wotnožki Němskeho pedagogiskeho centralneho instituta (NPCI), pozdžišo Akademie pedagogiskich wědomosćow NDR (APW). Na olympiadze wobdźělich so přeni raz 1968 a wot tutoho lěta z jednym do dwěmaj lětomaj wupada (chorosće abo druhich přičin dla) hač do lěta 1991. To by rěkało, zo dožiwich 23 centralnych olympiadow. W nadawku zarjadowarja bě naša institucija zamołwita za wudźělanje pruwowskich – lěpje prajene wubědžowskich abo olympiadnych – materialijow. Ja wosobinsce mějach nadawk, materialije za staciju zrozumjace słyšenje spřihotować.

Po kóncu APW wutwori so při nowej Serbskej fachowej šuli za socialnu pedagogiku wotrjad »kubłanski a wuwianski centrum«. K štyrjom sobudźělačerjam (R. Janec, H. Róža, dr. T. Pejzelec, M. Krawc) přislušach. Za olympiadu 1992 podach w Serbskej šuli č. 9/1991 namjety za nowe wusměrjenje – to bě moje poslednje džěło za olympiady.

K zdźělanju materiala za zrozumjace słyšenje dyrby rjec, zo spytach stajnje nowe a lěpše formy namakać. Někotre přikłady njech wo tym swědča: Po tym zo běštej so w lěće 1971 přenjeje zynkopaskaj za serbsčinu B wuwiłoj (přir. mój nastawk w Serbskej šuli č. 2/1972), tutón wučbny srědk na olympiadze zasadźichmy. W čisle 6/1977 w nastawku pisach, zo dyrbjachu wobdźělnicy na olympiadze přeni raz dialogowy tekst ze zynkopaska zrozumić. Abo: W lěće 1981 słyšachu wobdźělnicy w skupinje B1 dokumentaciju »Brigadnicy«, w skupinje B2 (woboje w tehdy hišće so wobdźělacym 8. lětniku) swětłowobrazowy přednošk »Serbske natwarne brigady«.

Wo přěních 25 lětach olympiadow wozjewich w Rozhledze čisło 4/1991 nastawk »25 lět olympiady serbskeje rěče«. Statistiske fakty nańdžeće w Serbskej šuli čisło 6/1989. Jubilejna 25. olympiada bě 25.01.1991 w Budyšinje, ertna 22./23.02.1991 tohorunja w Budyšinje.

Za čas NDR sektorownica Christa Brandtowa wězo wočakowaše, zo po móžnosći »kubłansce hódne« (praj: ideologisce přesycene) teksty zapodachmy. Cyłkownje bě olympiada přejara dalewjedženje šulskeje wučby. Tohodla po towaršnostnej změnje w rozmołwje z Chrystu Meškankowej (wona tehdy za Nowu dobu pisaše), kiž bu 09.05.1990 wozjewjena, mjez druhim tole zwuraznich (přir. nastawk »Olympiada – wězo, ale w nowej formje«): »Na přihotowacym zeńdženju w Serbskim domje wosebje fachowi poradźowarjo wuzběhowachu, zo dyrbimy přewinyc dotalne sprostnjene formy a so wo zajimawu a lóštnu olympiadu postarać. To nastupa cyłkowny wotběh, to počahuje pak so tež na wobsah a formu wukonoweje přehladyki«. Što to rěkaše? »Wose-

bje, zo njesmě to być pokročowanje wučby a pruwowskeje atmosfery. Komisije njebudu wukon jednotliwca po mnohich kriterijach kaž dotal posudžować. Njepřewjedzemy hižo dypkowanje po dokładnje předpisanym systemje ze zaměstnjenjom 1–20, ale jeničce zastopnjowanje do wukonowych skupin.« K nowym skupinam: »W A-skupinomaj njezmějemy hižo tak mjenowany reproduktiwny nadawk. Wobdźělnicy změja so k jeničkej temje wuprajic a při tym namjety podawać a je spytać wopodstatnić. W 6. lětniku B ... budžeja olympionicy w 1. džělu tekst čitać ... a pisomnje na prašenja wotmołwić. W druhim džělu přewjedze so rozmołwa z reporterom rozhlōsa resp. redaktorom Płomjenja wo wosobje, wokolinje a činitosći hólca abo holcy. Olympionicy dyrbja na něhdže 15 prašenjow spěšnje a po móžnosći prawje wotmołwić.«

Olympiada serbskeje rěče z wida wučerkow

Marja Wałdžina, něhdyša wučerka

Marja Wałdžina podawa serbsčinu jako cyłodnjowski poskitk na Bukečanskej ewangelskej srjedźnej šuli.

1993 so přeni raz na olympiadze w Pančicach jako wučerka wobdžělich, potom skoro kóžde lěto hač do 2012. Podawach na Chróšćan šuli a pozdžišo na Ralbičan šuli serbsčinu w lětnikach 5–7.

Wukonosylnych šulerjow w serbsčinje delegowachmy na olympiady. Měješe to zdomom być wuznamjenjenje za šulerja.

Wosebite přihoty njejsmy přewjedli. Pozdžišo, hdyž so wosebity nadawk jako přihot poda, na př. sej baseń wupytać a nawuknyć, rozsudzichmy, zo ma wobdžělnik sam postajić, kak chce postupować. Šulerjo su swoje džělo jara chutnje brali.

Wobdžělnicy so swojim sobušulerjam na šulskim nastupje předstajichu a predikaty wobdžělenych so na scěnowinje z wobrazom šulerja wozjewichu. Na zakónčacym nastupje šulskeho lěta so kóždemu wobdžělnikej olympiady zjawnje mały kwěćel jako džak za přidatnu pilnosć a zwólniwosć přepoda.

Olympiadu z čezišćom zhromadneho skupinskeho džěla jenož jónu dožiwich, a to w lěće 2012. Běch překwapjena, kak šulerjo postupuju. Maćernorěčni běchu wužadani a zmužiće w skupinje postupowachu. Zhromadnje sej dorěchowachu a rozdžělichu sej po zamóžnosćach wotpowědne nadawki bjez pomocy dohladowaceho wučerja. Wotpowědne pokročowachu a posylnichu w serbsčinje 2plus šulerjow z tym, zo sej zrěčachu, što što při prezentaciji nadawkow přewozmne.

Na Chróšćan a Ralbičan šuli mějach přeco začišć, zo su šulerjo hordži na to, směć so na olympiadze wobdžělic. Starši nas podpěrachu a šulerjo nadawki jara chutnje a dokładnje zmištrowachu. Jako dobre zwěsćich, hdyž dóstachu šulerjo w předpolu hižo wěsty nadawk, so přihotować – na př. baseń abo scenu sej wubrać. To sebjewědomje a zmužitost skrući a wěsta »njewěstosć« so najprjedy zhubi.

Za přichod bych sej přała, zo bych so medije (serbske a němske) zjawnišo za olympiadu zajimowali a wobšěrnišo rozprawjeli. Tež wo přihoće a pozdžišo wo přewjedženju olympiady dyrbi so rozprawjeć. Nic jenož wukónc a hódnoćenje olympiady ma do medijow přińć. Zjawnosć ma bóle spóznać, što a kak so přihotuje, što ma zamołwitosć za přewjedženje olympiady atd.

Za přichod olympiady najlěpše přeća!

Margot Hašcyna, něgajšna wucabnica

Margot Hašcyna zastupuje wót lěta 2001 Dolnu Łužycu w předsedarstwie SŠT. Wóna jo rěčna pósuzowarka w žišownjoma »Mato Rizo« w Žyłowje a we »Villi Kunterbunt« w Chóšebuzu. Dalej jo zagronita za dolnoserske wuběžowańske materialije olympionikow a jo člónk kublańskeje seši Dolnje Łužyce. Wóna žěla sobu w psigótowańskem gremiu mje za 50. olympiadu. 2015 su ju wuznamjenili z Medalju kraja Bramborskeje za jeje zaslužby we wobłuku komunow.

Wót 1992 abo 1993 (w Pančicach-Kukowje) som se cesto wobžěliła na Centralnej olympiaze serbskeje rěcy.

We swójom aktiwnem casu som z ceļeju kupku za olympiadu zwucowała, zachopiła som w druhej połojcy šulskeho lěta. Rěcny material som sebje zestajiła ze staršych wuběžowanjow. Wugbaša som wótpowědne gódnošiła, tak až su se wšykne wukniki wó dobre rezultaty pilnowali. Až pšed styrimi lětami jo se w Dolnej Łužycy do centralneje olympiady »mała olympiada« wótměła, žož su se serbsćinarje šestego lětnika wuběžowali. Nejzlěpše wobžělnicy su se pótom na centralnu olympiadu delegerowali.

Wobžělenje jo se na kuždy pad wót ceptarja serbsćiny gódnošiło, cecěj pak teke wót šulskego wjednika resp. šulskeje wjednice.

We wótběgu olympiady njejo se we głownem wjele změniło. Pó 2000 (dokradne lěto njewěm) su Witaj-wukniki k tomu pšišli a z tym jo notne było, nadawki na wušej rěcnej rowninje wužělaš. Kupcyne žělo jo mjaztym normalita we wucbje, tak až wukniki skóro žedne problemy z nim njamaju.

Serbske rěcne znaša wuknikow su we głownem stabilne wóstali. Pózgubiła jo se póněcom rěcna korektnosć, pšiběrała pak jo kreatiwnosć se w druhej rěcy wobrašć. Koncept 2plus resp. Witaj-wucba jo se pozitiwnje na dolnosersku rěc wustatkował/a, a to wósebnje we wustnej formje.

Šym lěpjej ceptarje serbsćiny rozměju swójjich wuknikow motiwěrowaš a wukniki rownocasne zjawně pšipóznaše a gódnošenje pšez šulske wjednistwo a druge fachowe ceptarje nazgóniju, šim trajnejšy jo wuznam olympiady. Cesto pak pó přědných tyženjach pó olympiaze aktiwnješe nałożowanje serbskeje rěcy se póněcom pózgubuju.

W dolnoserskich medijach (Nowy Casnik, rozgłos) se do a wob cas olympiady informěrujo, pó njej teke w casopisu Płomje. Rezerwu w Dolnej Łužycy wižim w nimskich casnikach.

Lubina Kühnowa, wučerka

Lubina Kühnowa je wučerka na Lessingowym gymnaziju we Wojerecach, hdžež so serbsčina jako cuza rěč podawa. Na šuli je wona zamołwita za wšitke serbske naležnosće. Wona je w přihotowanskim gremiju za 50.olympiadu.

Jako šulerka – na to sym była a sym hišće horda – wobdźělich so w 6. a 8. lětniku na centralnej olympiadze (1981 a 1983), jako wučerka najskerje přeni raz 1996. Sym jara husto na olympiadze była, snano 15 razow.

Zestawa šulerjow je so jara změniła, maćernorěčnych je stajnje mjenje a serbsce wuknjacych wjace. Přečinu widžu w demografiskim wuwicu, w kubłanskim systemje, w změnje wuwučowanja.

Smy so prjedy tež we wučbje na olympiadu přihotowali, ale zrědka přidatnje. Džensa nimam chwile, abo mam zrědka móžnosće. Faluje nam čas w šuli, wučbny plan abo druge projekty wupjelnja wšo. Wobdźělenje je so w mojim času hódnoćiło před rjadownju, w nowinach, w rozhłosu abo zdžěla na apelach. Džensa pola nas rezultaty za wšěch šulerjow wupowěsnjemy, před rjadownju so wuhódnoća a pola nas na homepage wozjewja.

Wotběh olympiady je so jara změnił. Nastawk a recitowana baseń, na to móžu so dopomnić. My jako Radworčenjo smy so tehdom přečiwo Budyšinej wubědźowali, běše to konkurencny bój. Džensa je to čezko posudžować. Snano je to kusk wojowanja wučerjow? Njewěm. Čeža nadawkow je so změniła. Fokus so na druge wěcy, na př. na team, kładže. Čas je so změnił.

Staw znajomoscow serbskeje rěče wobstajnje woteběra. Rjanych čistych formow a słowoskładu je přeco mjenje. Kwalita rěčaneje rěče runje tak spada. Germanizmy přiběraja, na př. »Ich finde das gut. – Ja namakam to dobre/derje.« a nic: »Mam to za dobre.« To mam za katastrofu. Rjenje je, zo maja serbsce wuknjacy móžnosć, so tež na olympiadze wobdźělić. To je wobohaćenje.

Z mojeho wida wobsteji z konceptom 2plus we wokomiku jenička móžnosć, serbsku rěč zdžeržeć. Šulerjo maja tam dosć dobrych kmanoscow, kompetencow. Problem je, zo serbskorěčna zjawnosć džen a bóle faluje. Tuž je olympiada jenička přiležnosć za šulerjow, so wuspytać a za sebje wobkrućenje dóstać. To wězo wuknjenju polěkuje.

Za dobre mam, zo so olympiada zwonka šule wotměwa. Za nas wučerjow je to dobra móžnosć, měritka wučby korigować abo wopodstatnić, so mjez sobu dorozumić a nazhonjenja wuměnjec. Tak kaž je to we wokomiku, tak móže to wostać. Přemyslić so móže, hač njewobsteji za wjetšich šulerjow móžnosć rěčneho wubědźowanja.

Olympiada ma wulki wuznam za serbsčinu. Tam je staw serbsčiny a wuwice rěče widzeć. Olympiada je za mojich šulerjow motiwacija, so prócować, rěč wuknyć a sej zasłužić, być tam delegowany.

Medialny wothłós na olympiadu bě w zašłym času špatny. Je so přemało wo tym pisało a rěčało. Tam su hišće wulke rezervy.

1. centralna olympiada 23.03.1967 w Budyšinje

6A	Marja Cyžec	Serbska polytechniska wyša šula Njebjelčicy
6B1	Trudla Grofic	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
6B2	Regina Bjaršec	»Hermann Matern« Budyšin
8A	Marjana Koklic	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
8B1	Marja Kralec	Polytechniska wyša šula Kočina
8B2	Jan Fichta	Polytechniska wyša šula Nowa Wjes

2. centralna olympiada 23. do 24.06.1968 w Budyšinje

6A	Ferdinand Brojer	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
6B1	Marko Čórlich	»Handrij Zejler« Wojerecy
6B2	Regina Dubrawic	Polytechniska wyša šula Rowno
6B3	Elfrieda Zimmerec	»J. H. Pestalozzi« Budyšin
8A	Beata Bizoldec	»Hermann Matern« Budyšin
8B2	Měrcin Nowak	Polytechniska wyša šula Rowno
8B3	Dagmar Natuškec	»Hermann Matern« Budyšin

3. centralna olympiada 31.05. do 01.06.1969 w Budyšinje

6A	Lubina Rajšec	»Herman Matern« Budyšin
6B1	Borbora Wuhlerjec	Polytechniska wyša šula Rakecy
6B2	Christa Šoltec	Polytechniska wyša šula Brězowka
6B3	Waltraud Lichanojc	Polytechniska wyša šula Bórkowy
8A	Hanka Malinkec	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Trudla Grofic	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
8B1	Benedikt Čórlich	»Handrij Zejler« Wojerecy
8B2	Angelika Dučmanec	»Handrij Zejler« Wojerecy
8B3	Sabina Wěrikec	Polytechniska wyša šula Rowno

4. centralna olympiada 08. do 09.05.1970 w Choćebuzu

6A	Lucija Rjenčec	Serbska polytechniska wyša šula Chrósćicy
6B1	Lubina Křižanec	Polytechniska wyša šula Bukeycy
6B2	Wórša Brinkelec	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
6B3	Regina Panašec	»Dr. Marja Grólmusec« Slepó
8A	Marka Malinkec	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Alojs Zahon	»Handrij Zejler« Wojerecy
8B2	Gerat Wojto	Polytechniska wyša šula Janšojce
8B3	Jěwa Lohsec	»A. Diesterweg« Budyšin

5. centralna olympiada 08. do 09.05.1971 w Budyšinje

6A	Alena Bartec	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
6B1	Marko Nowak	Polytechniska wyša šula Rowno
6B2	Marlies Zahrodniček	»Handrij Zejler« Wojerecy

6B3	Tomaš Wagner	Polytechniska wyša šula Delni Wujėzd
8A	Lubina Rajšec	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Borbora Wuhlerjec	Polytechniska wyša šula Rakecy
8B2	Lucija Wocek	Polytechniska wyša šula Kulow
8B3	Christa Petrikec	Polytechniska wyša šula Rowno

6. centralna olympiada 27. do 28.05.1972 w Budyšinje

6A	Marja Bětnarjec	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
6B1	Gabriela Mrózec	Polytechniska wyša šula Koćina

6B1	Tomaš Korch	»Korla Awgust Kocor« Kulow
6B2	Handrij Janca	»Hermann Matern« Budyšin
6B3	Esther Jurišojc	Polytechniska wyša šula Wětošow II
8A	Felicitas Völkelec	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Aneta Vickec	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
8B2	Petra Nowakec	»Dr. Marja Grólmusec« Slepó
8B3	Mona Šolčić	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor

6B2	Angelika Čornakec	Polytechniska wyša šula Kulow
6B3	Jürgen Fabian	Polytechniska wyša šula Rowno
8A	Pětr Dombrowski	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Lubina Křižanec	Polytechniska wyša šula Bukecy
8B2	Sieglinda Honkec	»Dr. Marja Grólmusec« Slepó
8B3	Marlies Wolkojc	Polytechniska wyša šula Most

7. centralna olympiada 05. do 06.05.1973 w Budyšinje

6A	Pětr Hejduška	»Hermann Matern« Budyšin
6B1	Tomaš Woko	Polytechniska wyša šula Koćina
6B2	Matthias Wagner	Polytechniska wyša šula Delni Wujėzd
6B3	Manuela Fryčec	»Hermann Matern« Budyšin
8A	Alena Bartec	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
8B1	Achim Suchy	Polytechniska wyša šula Koćina
8B2	Joachim Glücklich	Serbska polytechniska wyša šula Worklecy
8B3	Sabina Fryčec	»Hermann Matern« Budyšin

8. centralna olympiada 11. do 12.05.1974 w Choćebuzu

6A	Marko Näther	Serbska polytechniska wyša šula Worklecy
6B1	Aneta Vickec	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
6B2	Lydia Nowakec	»Dr. Marja Grólmusec« Slepó
6B3	Jana Vogelec	»Hermann Matern« Budyšin
8A	Tanja Bajtlec	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
8B1	Beno Zynda	Polytechniska wyša šula Bolborcy/Bačoń
8B2	Karin Nowakec	»Dr. Marja Grólmusec« Slepó
8B3	Jürgen Fabian	»Dr. Marja Grólmusec« Slepó

9. centralna olympiada 15. do 16.05.1975 w Budyšinje

6A	Marja Lebzec	»Maršal Konjew« Ralbicy
6B1	Handrij Mōgel	Serbska polytechniska wyša šula Worklecy
6B2	Bianka Rječkec	»Hermann Matern« Budyšin
6B3	Karin Liebigec	»Handrij Zejler« Wojerecy
8A	Aneta Pěčkec	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Gregor Bulank	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
8B2	Sylvia Mudrec	»Dr. Marja Grólmusec« Slepó
8B3	Constanca Grósec	»Hermann Matern« Budyšin

10. centralna olympiada 14. do 15.05.1976 w Budyšinje

6A	Katja Lešawic	»Hermann Matern« Budyšin
----	---------------	--------------------------

11. centralna olympiada 13. do 14.05.1977 we Wojerecach

6A	Tereza Malinkec	»Hermann Matern« Budyšin
6B1	Stefan Buk	Serbska polytechniska wyša šula Worklecy
6B2	Sibylla Panwicec	»Handrij Zejler« Wojerecy
6B3	Gabriela Šmidtec	»Wilhelm Koenen« Bukecy
8A	Bernadet Kubicec	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Pětr Kral	»Korla Awgust Kocor« Kulow
8B2	Margit Palerjec	»Wilhelm Koenen« Bukecy
8B3	Michał Muschik	»Handrij Zejler« Wojerecy

12. centralna olympiada 06. do 07.05.1978 w Budyšinje

6A	Jana Baumgärtelec	»Hermann Matern« Budyšin
6B1	Betina Šėnec	»Korla Awgust Kocor« Kulow
6B2	Uta Nowakec	»Handrij Zejler« Wojerecy
6B3	René Schwarz	»Dr. Marja Grólmusec« Slepó
8A	Katka Völkelec	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Martina Cyžec	Polytechniska wyša šula Bolborcy/Bačoń
8B2	Siegbert Mač	»Handrij Zejler« Wojerecy
8B3	Heike Finkojc	»Herbert Warnke« Žyłow

13. centralna olympiada 11. do 12.05.1979 w Budyšinje

6A	Božena Pawlikec	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
6B1	Sonja Sucheč	»Korla Awgust Kocor« Kulow
6B2	Simona Panwicec	»Handrij Zejler« Wojerecy
8A	Andreja Krancec	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Pětr Šolťa	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
8B2	Bärbel Gumniorec	»Dr. Marja Grólmusec« Slepó

14. centralna olympiada 09. do 10.05.1980 w Budyšinje

6A	Katka Langerec	»Hermann Matern« Budyšin
6B1	Sigrid Šėnec	»Korla Awgust Kocor« Kulow
6B2	Pětr Symank	»Handrij Zejler« Wojerecy
8A	Gabriela Kubicec	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Betina Šėnec	»Korla Awgust Kocor« Kulow
8B2	René Schwarz	»Dr. Marja Grólmusec« Slepó

15. centralna olympiada 08. do 09.05.1981 w Budyšinje

6A	Nadja Šolčić	»Hermann Matern« Budyšin
6B1	Andreas Krawčik	Serbska polytechniska wyša šula Worklecy

6B2	Claudija Pašwicec	Serbska polytechniska wyša šula Worklecy
8A	Kerstin Bachmannec	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Maik Werner	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
8B2	Andrea Mudrec	»Dr. Marja Grólmusec« Slepó

16. centralna olympiada 07. do 08.05.1982 w Choćebuzu

6A	Wito Bejmak	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
6B1	Tomaš Zahn	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
6B2	Katrin Domanic	»Korla Awgust Kocor« Kulow

8A	Boris Vicka	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
8B1	Sigríd Šéneć	»Korla Awgust Kocor« Kulow
8B2	Katrin Glawšec	»Hermann Matern« Budyšin

17. centralna olympiada 06. do 07.05.1983 w Budyšinje

6A	Kerstin Försterec	»Hermann Matern« Budyšin
6B1	Ronny Šořta	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
6B2	Michaela Wählichtec	Serbska polytechniska wyša šula Worklecy
8A	Nadja Šořćic	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Tomaš Lipič	»Korla Awgust Kocor« Kulow
8B2	Claudija Pašwicec	Serbska polytechniska wyša šula Worklecy

18. centralna olympiada 11. do 12.05.1984 w Budyšinje

6A	Lubina Šérakec	Serbska polytechniska wyša šula Chróscicy
6B1	Birgit Šořćic	»Korla Awgust Kocor« Kulow
6B1	Matej Zoba	»Wilhelm Koenen« Bukecy
6B2	Michaela Böhmerec	»Hermann Matern« Budyšin
8A	Aleksandra Šnajdrec	Serbska polytechniska wyša šula Worklecy
8B1	Grit Hejduškec	»Hermann Matern« Budyšin
8B2	Beata Šořćic	»Hermann Matern« Budyšin

19. centralna olympiada 10. do 11.05.1985 w Budyšinje

6A	Daniel Bjeňš	»Maršal Konjew« Ralbicy
6B1	Andreas Herrmann	Polytechniska wyša šula Rakecy
6B2	Anke Hyllic	»Hermann Matern« Budyšin
	Danilo Franke	»Otto Grotewohl« Choćebuz
8A	Kerstin Försterec	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Ronny Šořta	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
8B2	Diana Kopjenec	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
	Holger Schütt	»Otto Grotewohl« Choćebuz

20. centralna olympiada 09. do 10.05.1986 w Budyšinje

6A	Anja Šérakec	Serbska polytechniska wyša šula Chróscicy
6B1	Edit Šořćic	»Korla Awgust Kocor« Kulow
6B2	Susan Dreyerojc	»Otto Grotewohl« Choćebuz
8A	Milan Pawlik	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
8B1	Christina Kralec	»Korla Awgust Kocor« Kulow
8B2	Anja Sockec	»Dr. Marja Grólmusec« Slepó

21. centralna olympiada 08. do 09.05.1987 w Choćebuzu

6A	Silwana Dubawic	»Maršal Konjew« Ralbicy
6B1	Frank Kral	»Korla Awgust Kocor« Kulow
6B2	Anja Kochojc	»Herbert Warnke« Žyłow
8A	Mato Kral	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
8B1	Andreas Herrmann	»Bjarnat Krawc« Rakecy
8B2	Susan Dreyerojc	»Otto Grotewohl« Choćebuz

22. centralna olympiada 06. do 07.05.1988 w Budyšinje

6A	Martina Cyžec	»Jurij Chěžka« Chróscicy
6B1	Aleksander Žur	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
6B2	Susan Klotkec	»Hermann Matern« Budyšin
8A	Anja Šérakec	»Jurij Chěžka« Chróscicy
8B1	Milan Grojlich	»Wilhelm Koenen« Bukecy
8B2	Ingo Kursawa	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow

23. centralna olympiada 03. do 04.05.1989 w Budyšinje

6A	Krystina Hadankec	»Maršal Konjew« Ralbicy
6B1	Diana Šramic	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
6B2	Christina Gjardyjojc	Polytechniska wyša šula Wjerbno
8A	Wanda Bizoldec	»Hermann Matern« Budyšin
8B1	Jěwa Baumgärtelec	»Hermann Matern« Budyšin
8B2	Diana Brézanec	»Korla Awgust Kocor« Kulow

24. centralna olympiada 11. do 12.05.1990 w Budyšinje

6A	Robert Statnik	Serbska srjedźna šula Ralbicy
	Xenia Bizoldec	Serbska srjedźna šula Budyšin
	Stefan Nawka	Serbska srjedźna šula Budyšin
	Pětr Cyž	Serbska srjedźna šula Budyšin
	Leňka Šořćic	Serbska srjedźna šula Ralbicy
	André Kober	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
	Jan Eiselt	Serbska srjedźna šula Ralbicy
6B1	Katrin Wierigec	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
	Sylvia Pruchec	»Korla Awgust Kocor« Kulow
	Silwija Rjedźic	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
	Maik Žur	»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
	Tomaš Krawc	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
	Stefanie Scholzec	»Korla Awgust Kocor« Kulow
	Carolin Kumerec	»Korla Awgust Kocor« Kulow
6B2	Mathias Domanja	»Korla Awgust Kocor« Kulow
	Madeleine Weberec	Serbska srjedźna šula Budyšin
	Matthias Čórllich	»Korla Awgust Kocor« Kulow
	Anetta Burekec	»Handrij Zejler« Wojerecy
	Christin Glodojc	Zakładna šula Rjasnik
	Sylwija Brézanec	»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow

Jeanette Sawinoskojc
Alexander Knobloch
Ann-Trixi Protzec
Karen Austec
Debora Krausojc
Martin Spitzer
Manja Bubnerojc

Zakładna šula Wětošow
»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
Serbska srjedžna šula Budyšin
»Handrij Zejler« Wojerecy
Zakładna šula Wjerbno
Serbska srjedžna šula Budyšin
Zakładna šula Wjerbno

6B1 Claudia Metašec
Sylwana Pjechec
6B2 Katrin Geipelec
Katrin Henccec
Carmen Paškec
6B3/ds. Anja Richterojc

»Korla Awgust Kocor« Kulow
Serbska srjedžna šula Worklecy
Serbska srjedžna šula Budyšin
Křesćanski gymnazij Johanneum Wojerecy
Křesćanski gymnazij Johanneum Wojerecy
Zakładna šula Žyłow

8A Madlenka Šoćić
Andrej Hicka
Jörg Hübner
Susan Hrjehorjec

Serbska srjedžna šula Ralbicy
»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
Serbska srjedžna šula Ralbicy

25. centralna olympiada 22. do 23.02.1991 w Budyšinje

6A Katka Andersec
Anja Zyndžic
Stefan Bětnar
Anet Hrjehorjec
Bernadet Wowčerjec
6B1 Alena Suchec
6B2 Susan Hrjehorjec
Cornelija Wawrichec
6B3 Oliver Honko
6B3/ds. Anja Nowkojc

»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
Serbska srjedžna šula Worklecy
»Jurij Chěžka« Chrósćicy
»Korla Awgust Kocor« Kulow
»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
»Dr. Marja Grólmusec« Slepó
»Herbert Warnke« Žyłow

W léće 1992 změni so pomjenjowanje wubědžowanja.

26. centralne wubědžowanje 14. do 16.05.1992 w Pančicach-Kukowje

6A Sandra Paškec
Judit Waldžic
Bernadet Pjetašec
Madlen Domaškec
Sybila Gottschalec
6B1 Michał Delan
Michał Hansky
6B2 Daniela Jurkec
6B3 Nadina Heinzec
6B3/ds. Manuela Körgelojc

»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
Serbska srjedžna šula Budyšin
»Jurij Chěžka« Chrósćicy
Serbska srjedžna šula Ralbicy
Serbska srjedžna šula Ralbicy
»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
Serbska srjedžna šula Worklecy
»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
Serbska srjedžna šula Budyšin
Zakładna šula II Picnjo

27. centralne wubědžowanje 14. do 15.05.1993 w Pančicach-Kukowje

6A Jadwiga Brězanec
Katrin Budarjec
Hanka Jurkec
Marko Kliman
Syman Šořta
Halina Šoćić
Jadwiga Waldžic

Serbska srjedžna šula Worklecy
Serbska srjedžna šula Worklecy
»Jurij Chěžka« Chrósćicy
»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
Serbska srjedžna šula Ralbicy
Serbska srjedžna šula Budyšin
Serbska srjedžna šula Budyšin

28. centralne wubědžowanje 05. do 07.05.1994 w Kytlicach (ČR)

6A Krystof Bětnar
Klawdija Jurkec
Krystina Waldžic
6B1 Michaela Čepicec
Šćěpan Mark
6B2 Stefanie Grätscherec
Elke Rasch
6B3/ds. Katja Siegojc

»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
Serbska srjedžna šula Ralbicy
»Jurij Chěžka« Chrósćicy
»Korla Awgust Kocor« Kulow
Křesćanski gymnazij Johanneum Wojerecy
»Michał Hórnik« Worklecy
Serbska srjedžna šula Budyšin
14. zakładna šula Choćebuz

29. centralne wubědžowanje 11. do 13.05.1995 w Kytlicach (ČR)

6A Zuzana Budarjec
Tomaš Krawčik
Franciska Šoćić
6B1 Frank Mark
Madlen Wahlichtec
6B2 Sandra Wernerec
6B3/ds. Klawdija Koncakojc

»Michał Hórnik« Worklecy
»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
Serbska srjedžna šula Ralbicy
Křesćanski gymnazij Johanneum Wojerecy
»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
»Korla Awgust Kocor« Kulow
Zakładna šula Žyłow

30. centralne wubědžowanje 09. do 11.05.1996 w Kytlicach (ČR)

6A Stefan Anders
Christiana Waldžic
Tereza Wjeselic
6B1 Christof Kral
Franciska Salowskec
Sarah Wićazec
6B2 Fabian Schneider
Isabell Schönecc
Anita Schwarzec
Anna Šibšikec
6B3 Mareike Kralec
6B3/ds. Christin Budigojc
Sylwia Wolfojc

»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
Serbska srjedžna šula Ralbicy
»Jurij Chěžka« Chrósćicy
»Korla Awgust Kocor« Kulow
Křesćanski gymnazij Johanneum Wojerecy
Serbski gymnazij Budyšin
Serbski gymnazij Budyšin
Serbski gymnazij Budyšin
Serbski gymnazij Budyšin
Serbski gymnazij Budyšin
Serbski gymnazij Budyšin
Zakładna šula Žyłow
Zakładna šula Bórkowy

31. centralne wubědžowanje 22. do 24.05.1997 w Kytlicach (ČR)

6A Marija Andersec
Gabriela Handrikec
Jurij Šiman

»Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow
»Dr. Marja Grólmusec« Radwor
Serbski gymnazij Budyšin

6B1 Anne Wjeńkec »Šula Ćišinskeho« Pančicy-Kukow
 6B3/ds. Juliana Krotkojc Zakładna šula Bórkowy
32. centralne wubědźowanje 04. do 06.06.1998 w Bělej Wodźe
 6A Sabina Miklec Serbski gymnazij Budyšin
33. centralne wubědźowanje 26. do 28.05.1999 w Bělej Wodźe
 6A Bosćij Bjeńš Serbska srjedźna šula Ralbicy
 Andreja Korjeńkec »Šula Ćišinskeho« Pančicy-Kukow

6B3/ds. Serban Haška Zakładna šula Picnjo
36. centralne wubědźowanje 06. do 08.05.2002 we Wodowych Hendrichecach
 6A Franciska Nowakec Serbski gymnazij Budyšin
 Sara Mićkec Serbski gymnazij Budyšin
 Diana Naglec »Dr. Marja Grólmusec« Radwor
 Katrin Beserec »Jurij Chěžka« Chrósćicy
 Józef Bržan »Michał Hórnik« Worklecy

6B3/ds. Anna Dašlerojc Zakładna šula Žyłow
 Mandy Šimankojc Zakładna šula Žyłow
34. centralne wubědźowanje 17. do 19.05.2000 w Bělej Wodźe
 6A Božena Hejduškec »Jurij Chěžka« Chrósćicy
 Józef Jurk »Jurij Chěžka« Chrósćicy
 Weronika Lebzec Serbski gymnazij Budyšin
 Anja Šoćić Serbski gymnazij Budyšin
 Jadwiga Wjeńkec »Dr. Marja Grólmusec« Radwor
 6B1 Marija Čornakec Serbski gymnazij Budyšin
 6B2 Julia Reimannec Serbski gymnazij Budyšin
 Julia Stanzelec Serbski gymnazij Budyšin
 6B3/ds. Silke Oemusojc Zakładna šula Žyłow
35. centralne wubědźowanje 06. do 08.06.2001 we Wodowych Hendrichecach
 6A Lubina Škodźic »Šula Ćišinskeho« Pančicy-Kukow
 Rejzka Kowarjec »Šula Ćišinskeho« Pančicy-Kukow
 Jana Kubicec Serbski gymnazij Budyšin
 Marija Žurec »Dr. Marja Grólmusec« Radwor
 6B2 Evelina Arnoldec Serbski gymnazij Budyšin
 Dorotheé Neumannec Serbski gymnazij Budyšin

37. centralne wubědźowanje 11. do 13.06.2003 we Wodowych Hendrichecach
 6A Beno Hojer Serbski gymnazij Budyšin
 Jakub Hrjehor Serbska srjedźna šula Ralbicy
 Jan Lešawa Serbski gymnazij Budyšin
38. centralne wubědźowanje 02. do 04.06.2004 we Wodowych Hendrichecach
 6B1 Johannes Polk Lessingowy gymnazij Wojerecy
 6B3/ds. Friedericke Alleckojc Delnjoserbski gymnazij Choćebuz
39. centralne wubědźowanje 18. do 20.05.2005 we Wodowych Hendrichecach
 6A1 Marija-Tereza Wróblec Serbski gymnazij Budyšin
 6A2 Marko Teichmann Serbski gymnazij Budyšin
 Nicole Niederführec Serbski gymnazij Budyšin
 6B2 Jenny Zamora-Gonzales Serbski gymnazij Budyšin
 6B3/ds. Julia Martinojc Zakładna šula Bórkowy/Wjerbno
 Adelina Pytlikojc Delnjoserbski gymnazij Choćebuz
40. centralna olympiada 07. do 09.06.2006 we Wodowych Hendrichecach
 I (mačeršćina) Hanka Markec Serbski gymnazij Budyšin
 Katarina Wornarjec Serbski gymnazij Budyšin
 II (druha rěč) Christina Pólkec Lessingowy gymnazij Wojerecy
 III (cuza rěč) Janine Hoch Serbski gymnazij Budyšin
 Nadine Nuck Serbski gymnazij Budyšin

ds.	Viktoria Frankojc	Zakładna šula Brjazyna
ds.	Sarah Lindojc	Zakładna šula Brjazyna
41. centralna olympiada 30.05. do 01.06.2007 w Budyšinje		
I	Kristin Heelemannec	Serbski gymnazij Budyšin
II	Kristina Herzogec Johannes Grajcarek	Serbski gymnazij Budyšin
III	Paul Korch Maria Pötschke Christiane Faskec	Lessingowy gymnazij Wojerocy »Dr. Marja Grólmusec« Slepó Serbski gymnazij Budyšin

42. centralna olympiada 11. do 13.06.2008 w Budyšinje		
I	Stefanie Rachelic Alena Pawlikec	Serbski gymnazij Budyšin
II	Leonie Hrjehorjec	Serbski gymnazij Budyšin
III	Karoline Jurack Nadia Zamora-Gonzales	Serbski gymnazij Budyšin
ds.	Wilhelm Krüger Carolín Rennerojc	Delnjoserbski gymnazij Choćebuz Delnjoserbski gymnazij Choćebuz

43. centralna olympiada 18. do 20.05.2009 w Bórkowach		
I	Milena Hrjehorjec Lydia Šćapanec	Serbski gymnazij Budyšin
II	Max Měrcink	Serbski gymnazij Budyšin
III	Greta Kahl	Serbski gymnazij Budyšin

44. centralna olympiada 26. do 28.05.2010 w Bórkowach		
I	Annamaria Hadankec Patricia Kralec Madlenka Markec	Serbski gymnazij Budyšin
III	Susanne Ossig Nathalie Scholz	Serbski gymnazij Budyšin
ds.	Milan Kell	Zakładna šula Žylow

45. centralna olympiada 30.05. do 01.06.2011 we Wodowych Hendrichecach		
I	Matej Cyž	Serbski gymnazij Budyšin
II	Johannes Krahl	Serbski gymnazij Budyšin

46. centralna olympiada 14. do 16.05.2012 w Sebnicy		
I	Johanna Šurec	Serbski gymnazij Budyšin
I	Linda Matikec	Serbska srjedźna šula Ralbicy
II	Carolín Kolic	»Michał Hórnik« Worklecy
III	Clemens Pafelinsky	Serbski gymnazij Budyšin
III	Johann Birnick	Lessingowy gymnazij Wojerocy

47. centralna olympiada 06. do 08.05.2013 w Sebnicy		
I	Daniel Matik	Serbski gymnazij Budyšin
I	Lucija Šoćic	Serbska srjedźna šula Ralbicy
I	Weronika Šnajdrec	Serbski gymnazij Budyšin
I	Katja Hrjehorjec	Serbski gymnazij Budyšin
II	Friederike Lehmannec	Serbski gymnazij Budyšin
III	Julia Hartmannec	Lessingowy gymnazij Wojerocy
III	Eunike Glöšec	Serbska srjedźna šula Budyšin

48. centralna olympiada 28. do 30.04.2014 we Wodowych Hendrichecach		
I	Nadja Šoćic Tereza Neterec	Serbska srjedźna šula Ralbicy Serbski gymnazij Budyšin
II	Hanka Zahrodnikec	Lessingowy gymnazij Wojerocy
III - ds.	Lena Lünemannojc Tessa Henrike Pohlic	Delnjoserbski gymnazij Choćebuz Delnjoserbski gymnazij Choćebuz

49. centralna olympiada 27. do 29.04.2015 we Wodowych Hendrichecach		
I	Helena Kušec	Serbski gymnazij Budyšin
III	Milenka Kummerec	Serbski gymnazij Budyšin
III - ds.	Karolina Oskwarek	Delnjoserbski gymnazij Choćebuz

Centralna olympiada serbskeje řeče z wida bywšich šulerjow a wubrane nastawki

Trudla Malinkowa, »Dr. Marja Grólmusec« Radwor,
rjad. 6B1, 1967 a rjad. 8B1, 1969

Moje dopomnjenki na Centralnu olympiadu serbskeje řeče

Chodžach wot lěta 1961 do 1969 do Polytechniskeje wyšeje šule »Dr. Marja Grólmusec« w Radworju. Kaž tehdy wšitke džěci mojeje ródneje wsy Chasow běch šulerka B-rjadownje, němskeje rjadownje potajkim, z kotrejež so wjacori na skupinskej wučbje serbsčiny wobdžělachmy. Dokelž wšak doma jenož serbsce řečachmy, bě serbsčina moja maćerna řeč. Němsce běch hakle na dróze hrajkajo z druhimi wjesnymi džěćimi nawuknyła. Tuž je bjez džiwja, zo mje Radworska šula jako šulerku z dobrymi řečnymi znajomosćemi w šestym a we wosmym lětniku na Centralnu olympiadu serbskeje řeče do Budyšina delegowaše. Tak wobdžělch so 23. měrca 1967 na přenjeji a 25. apryla 1969 na třećeji Centralnej olympiadze serbskeje řeče, kotrejež wotměštej so w tehdomnišim Serbskim wučerskim wustawje w Budyšinje, w twarjenju, w kotrymž je džensa Serbski gymnazij zaměstnjeny.

Derje dopomnić móžu so předewšěm na přenjeji olympiady 1967. Hižo měštnosć hoberskeho šulskeho twara »w měsće«, kaž my wjesnjenjo Budyšineji řečachmy, zawostaji we mni runje 12lětněj impozantny začišć. Wulka awla z jewišćom, wysokimi woknami a z dołhimi rjadami drjewjanych sedłow z blidkami, kaž su wone w uniwersitnych słučarnjach z wašnjom, zbudži respekt. Tam nas organizatorjo olympiady witachu a nam wažnosć dnja před woči stajachu. Potom rozdžělchmy so po wotpowědnych skupinach do rjadowniskich stwow, hdžež mějachmy pisomne pruwowanje absolwować. Na nadawk a kak jón zmištrowach, so hižo njedopomnju, ale sym sej wěsta, zo běše mój serbski prawopis katastrofalny, wšako so tón w šulskej B-wučbje lědma wučěše. Lóšo bě z ertnym pruwowanjom před komisiju wučerjow a wučerkow. Dóstach mi so zda wjacore wobrazy, kotrež mějach wopisać abo stawiznu k nim powědać.

Njewědžach, hač běch stajene nadawki derje abo špatnje zmištrowała, wšako njemějach žane přirunowanje z tamnymi wobdžělnikami. Čim wjetša bě překwapjenka na kónčnym zarjadowanju w awli, jako zhonich, zo słušam k najlěpšim. Tak přepodachu mi na tutym dnju dvě »Čestnej wopismje«, wobě wudebjeneji z wobrazom napohlada města Budyšina a ze znamješkom Domowiny a podpisanej wot předsydy Domowiny Kurta Krjeńca. Na jednym wopismje, kotrež dósta kóždy wobdžělnik, wupraji so džak za wobdžělenje a wupra so »wjele wuspěcha w dalšim wuknjenskim a zwonkašulskim džěle«. Druhe mi wobkrući, zo běch sej wudobyła »1. měštno w 2. skupinje 6. lětnika«.

W trajnym pomjatkju wostašej tež myće, kotrež sej z olympiady wot-njesech. Přenje bě kniha »Dybzak«, pisany zběrník wšelakich přinoš-kow, wozjewjenych w lětach do toho w Płomjenju, kotraž bě runje hakle čerstwa w Ludowym nakładnistwje Domowina wušla. Kóždy z wob-dźělnikow dósta tajku knihu z wulkim módrym kołkom »Dopomnjen-ka na Olympiadu« na přenjej stronje. Sym w njej wjele a rady listowała a drje tež nimale wšitke nastawki čitała, někotre tež wospjet. Dalše myto běch sej ze swojim přenim městnom wudobyła: třitydźenske dar-motne přebywanje w prózdniškim lěhwje »Rosa Luxemburg« w Seif-hennersdorfje. Samsne myto spožči so mi hišće raz na olympiadze lěta 1969 za moje »1. městno w skupinje 8 B1«. Běštej to jeničkej přeby-wani w prózdniškim lěhwje, kiž so mi jako džěsću hdy zmóžništej. Mnohich šulerjow z druhich serbskich šulow, kotrež tam zeznach, zet-kach bórže zaso – jako sobušulerjow na Serbskej rozšěrjenej wyšej šuli w Małym Wjelkowje, do kotrež 1969 zastupich. Tu hižo do němskeje B-rjadownje njechodžach, ale do serbskeje A-rjadownje, a po štyrjoch lětach zložich maturu.

Džensa džělam jako wědomstna sobudžělačka w Serbskim insti-tuće w Budyšinje, hdžež skutkuju předewšěm na polu registrowanja a wuchowanja serbskich pomnikow. Zdobom sym zamołwita redaktorka časopisa ewangelskich Serbow Pomhaj Bóh. Mam serbskeho mandžel-skeho, serbske džěči a serbske wnučki. Sym awtorka a wudawačka wjacorych knihow w serbskej, němskej a jendźelskej rěči, mjez druhim wo serbskich wupućowarjach do zamórskich krajow a wo wuznamnych serbskich wosobinach, tak wo Janu Kilianu, Mari Kubašec a Mikławšu Andrickim. Serbske pisanje słuša k mojemu wšědnemu dnjej a nječini mi dawno hižo tajke ćeže kaž tehdy při mojim wobdžělenju na Cen-tralnymaj olympiadamaj serbskeje rěče před poł lětstotkom. »Čestne wopisma«, kotrež tam dóstach, sej jako dopomnjenki chowam, a na knižnej polcy ze serbskej literatury ma hišće džensa »Dybzak« swoje čestne městno.

Nastawk Tonija Ryčerja, »Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow, rjad. 8, 1976

Luba słowakska přečelka Anča! Pančicy-Kukow, 29.1.1976

Před někotrymi dnjemi, hdyž přinjese listonoš k nam nowiny, to při-połoží wón tež za mnje jedyn list. To sebi hnydom myslach, zo je wón wot Tebje. A tak tež bě. Sym jara džakowny, zo sy mi na mój list wot-mołwiła. Ja so jara wjeselu, zo móžu sej nětko z jednej českej holcu dopisować. Kaž mi pišeš, su so Či listowe znamki ze serbskimi narod-nymi drastami jara lubili. Haj, mi so wone tež jara spodobaja. Wone njejsu jenož na listowych znamkach tak rjane a pisane. Serbske žony a holcy je přeco potom noša, hdyž hajimy serbske nałožki. Ale tež na dru-hich zarjadowanjach móžemy tute pisane rjanosće widžeć. Do Druheje swětoweje wójny pak to hišće tak njebě. Serbja běchu podčisnjeni lud a njemějachu žane prawa. Hdyž fašisća knježachu, bu tež serbska rěč zakazana. Štóz tola serbsce powědaše abo snano serbske drasty nošeše,

bu surowje pochłostany. Ale Serbja njepodachu so. Woni wojowachu dale jara zmužiče wo swoju runoprawosć. Wosebity wuznam mějachu tehdy člonoj serbskeje organizacije Domowina. Woni wučachu Ser-bow wojować. A to njebě podarmo. Po tym zo fašisća doskónčnje w našim džělu Němskeje móc zhubichu, dóstachu tež Serbja swoje prawa. Skónčnje móžachu serbske maćerje a holcy zaso swoju rjanu pisanu serbsku drastu z kamorow wzać, zo bychy so ju zdrasćili. Knježerstwo młodeje Němskeje demokratiskeje republiki podpěraše Serbow, hdžež jenož móžeše. W Budyšinje natwari so znowa Serbski dom. Wuchadža-chu tež zaso serbske nowiny, kaž Nowa Doba. Serbske kulturne skupiny zaso aktiwnje skutkowachu. Wone wuhotowachu, a činja to tež džensa hišće, serbske nazymske a nalětnje koncerty. W serbskich šulach za-počina so tež zaso serbska rěč wuknyć, zo by kóždy Serb ju derje na-ložować móhl. Znamjo, zo sebi naš stat Serbow tež woprawdže waži, je, zo wopyta w 50tych lětach 20. lětstotka přeni prezident młodeho stata džělačerjow a ratarjow Łužicu a z tym tež nas Serbow. Wilhelm Pieck je k nam přišoł, zo by so ze Serbami wo jich žiwjenju rozmołwjał a zo by tež widžał, kak rjana Łužica je. Po starym wašnju poskići so jemu při jeho přichadže wot młodych serbskich holcow chlěb ze selu. Serbski lud wobsedzi wjele nałožkow, kotrež so kóždolětnje haja a pěstuja. To je na přikład mejemjetanje, jutrowne jěchanje a kulenje jutrownych jejkow. Tute kulenje jutrownych jejkow haji so wosebje w Delnjeje Łužicy. Jejka, z kotrymiž so to přewjedže, zhotowjeja wosebje stari ludžo z prasta-rej techniku. Woni mjenujcy jejka jara pisanje z barbu a włóskom na-moluja. Tute jejka su tež jara rjany a hódny suweněr za turistow. Haj, njesmēm Či tež zabyć pisać, zo přewjedu so tu pola nas swjedženje serbskeje rěče a kultury. W tutym lěće přewjedže so 4. tutoho razu. To su festiwale, hdžež zeńdu so Serbja z cyłeje Łužicy w Budyšinje. Mjez druhim wubědžuja so tam serbske chóry a rejowanske skupiny. Tež wjele džiwadłowych hrow so tam poskića. Po cyłym měsće knježi wje-soła a dobra atmosfera. Wšitcy su wjeseli. Wšudže w měsće su předsta-jenja pod hołym njebjom. Z wjele druhich krajow přichadžeja turisća, zo bychy tutón swjedžen sobu dožiwili. Tež kulturne skupiny přińdu z wjele krajow, zo bychy tu swoje programy poskićili a wjele přihlado-warjow zwjeselili. Wjeršk tajkeho festiwala je pak wulki swjedženski čah. Tu pokazaja so wuspěchi Serbow.

Na tajki festiwal dyrbiš pak so tež přihotować. Tež pola nas w mło-džinskej organizaciji to činimy. Kóžda skupina chce docpěć najlěpše wuspěchi. My so jara prócujemy, zo my naše nadawki dokładnje a swě-domiće spjelnimy. To njeje přeco lochko. Zaběramy so tež ze serbskimi wótčincami, kaž su to byli Handrij Zejler, Jan Arnošt Smoler abo Korla Awgust Kocor. Jim mamy so tež džakować, zo serbstwo docyła hišće wobsteji. Woni nawjedowachu serbski lud w rozsudnych wokomikach. Woni to běchu, kotřiž Serbow wědomje za serbsku rěč a serbske nałožki zajimowachu.

Tež naša šula pósće k 4. festiwalej serbskeje kultury w meji w Bu-dyšinje spěwne skupiny a džiwadłowu skupinu. Za přihoty tutoho festi-wala wutwori so wosebita komisija. Wona budže wšitko to nawjedować, štož budže so na festiwalu stawać. A tuž móžemy jara optimistiscy być. Radžu Tebi, jeli maš čas, zo tola jónu tutón festiwal wopytaš. Łužica budže Tebi dobry hosćiciel. Chcu nětko skónčić. Pisaj tola jónu zaso! Z wutrobnym postrowom Twój serbski přečel Toni

W januarje 2015 wozje-wichu Serbske Nowiny pod »Šunowčan wuznamje-njeny«, zo bu Toni Ryčer wot Němskeho motorspor-towego zwjazka počesćeny.

Nastawk Jany Baumgärtelec, »Hermann Matern« Budyšin, rjad. 8a, 1980

Jana Baumgärtelec rěka džensa Jana Markowa. Wona ma šěsć džěci a je lěkarka ze swójskej praksy w Njeswačidle. Prawidłownje wukonja službu w Bačońskej cyrkwi na piščelach. Rady chodźi na koncerty wosebje klasiskeje hudźby a wopytuje druhe kulturne zarjadowanja.

Hdyž ja budu wulka ...

Chodžu nětkle do wosmeho lětnika. Pomału so čas bliži, hdyž dyrbyu sej chutne mysle wo svojim přichodze činić. Hižo dołho mam přeće, być raz z džěcajej lěkarku. Čehodla? W prózdninach husto pola přiwuznych džěci pěstowarce. To mi wulke wjeselo čini. Jako přemyslowach, kotre powołanje chcu raz nawuknyć, běch sej wěsta, zo chcu tajke nawuknyć, w kotrymž sym wusko z džěci mi zwjazana. Tu pak by mi móhł něchtóžkuli prajić: »To móžeš tola tež wučerka abo pěstowarka być!« Moja ćeta, kiž je džěca lěkarka a kotrejež džěto sym móhla husto wobkedźbować, je we mni zajim zbudžiła, tež tute powołanje nawuknyć. Chcu chorým džěcom pomhać. Wěm, zo z tutym powołanjom wjele zamołwitosće přewozmu. Nochcu pak jenož chorosće wuhojić, ale chcu sej při džěle nowu wědu přiswojić a čłowjeka lěpje zeznać, zo bych wědźała, kak dyrbyu w ćežkich situacijach jednać. Tute powołanje njeje lochke. Wěm wot swojeje ćety, kelko zrudneho dyrbi widžeć, a zo njeje w někotrych padach samo žaneje pomocy móžne. Lěkarjo su cyły džeń po puću. Často maja nimo swójeho džěta w ambulancach, chorownjach, poliklinikach a druhdze hišće nócnu službu. Dyrbja džeń a nóc přihotowani być, hdyž ludžo pomoc trjebaja. Mój přichod pak njesměł jenož z mojej powołanja wobstać. Zajimuju so jara za hudźbu a tuž chcu na koncerty abo podobne zarjadowanja chodźić a so tež aktiwnje z hudźbu zaběrać.

Nastawk Symana Šoŕty, Serbska srjedźna šula Ralbicy, rjad. 6a, 1993

Tole nihdy njezabudu

Bě nalěčo. Slónčko rjenje swěćeše, pčołki brunčachu a raj Boži bě hižo wotućił.

Mój přećel Marko a ja rozsudźichmoj so, zo póndžemoj so tróšku wuchodźować do přirody. Wón młodeho nalěca nam stupaše do nosa. Krasne běše to. Jako zastupichmoj do lěsa »Kobjele«, witaše nas škrěkawa. Póndžemoj ke Klósterskej wodze, so rozsudźichmoj. Po puću wuhladachmoj rapaka, kiž na lúce wjesele skakotaše. Nětko tu běchmoj při Klósterskej wodze. Krasne. Zadychachmoj młódnju čerstwu wón kějateje přirody. Jako džěchmoj bliže, so njesměrnje wustróžichmoj. Před namaj wuleća kaći porik ze svojim wótre »gagaga« abo tak někak. Stupichmoj kroćel wróćo a potom prajach: »Jenož kaći porik a mój so wustróžichmoj.« Rozsudźichmoj so, zo póndžemoj dale, tam, hdžež ma Klósterska woda mału kriwicu. Džěchmoj woměrje dale. »Mjelčo!«, mi

Marko šukny, »tu něšto knyskota«. Zadźeržachmoj dych a džěchmoj pomału dale. Mi bu horco. Hladachmoj, tola ničo. Naraz stupich na hažku, dokelž njeběch wokomik kedźbował. A tu bě nadobo ropot. Při kromje rěčki steještej sornik a sorna, kotrež so mje hłupaka tak wustróžištej, zo skočištej z jednym razom přez Klóstersku wodu a wot tam smaleštej do směra lěsa. Před lěsom so hišće raz wobroćištej a hladaštej na naju, jako byštej rjec chcyłoj: »Wy čłowjekojo chceće nam cyły rjany džeń skazyć.« A wotbžeštej do lěsa.

Tole njebě hišće cyły dyrdomdej. Njejsmoj při naju wobdźiwanju docyła pytnyłoj, kak před namaj dwě šerej čapli wotlećeštej. Wonej pak so bórže zaso do wody posydnystej. »Sy ty to widžał?«, so Marka prašach. Tola njesćehowaše žana wotmołwa. Hišće wótršo rjeknych: »Sy ty to widžał?« »Haj, wězo«, bórboleše. »Čehodla sy mje poprawom mylił? Njejsy widžał, zo hladam hišće za sornu a sornikom?« Wodach jemu to, a potom pokročowachmoj z naju wulětom.

Džěchmoj do směra, hdžež běše małe haćenje. Wone běše před Łazkowskim lěsom a služeše k tomu, zo by wodu wotpopadwało. Z haćenja hladachmoj dele: »Widžiš tamle tutoho pjerska?«, šukotach Markej. »Haj, a widžiš ... Pst, hladaj raz tamle«, Marko mjelčo zašukota a pokazowaše na małe zwěrjo, kiž we wodze plůwaše. Běše brune a měješe wulkosć jedneje wulkeje myše. Raz plůwaše na wodze a potom so zaso podnuri. Nadobo pak so spěšnje zhubi. Traktor, kiž nimo jědžeše a wótre tukotaše a bubotaše, bě je nastróžił. Bě do swójeho schowa wučekło.

A tuž so rozsudźichmoj, zo póndžemoj tež domoj. Slónčko džěše hižo w Boži domček a njebjo so w purpurowych barbach swěćeše. Po puću hišće diskutowachmoj, što móže to do zwěrjeća być tam při haćenju. »Nutrija«, tak Marko mjenješe. »Ně, wódna myš«, ja znaprěciwich. Potom pak, hdyž běchmoj zaso w našej rjanej ródnej wjesce Róžant, bě wuslědk, zo běše to wódna myš. Ženje tole njezabudu, dokelž tajki zbožowny džeń stajnje nimaš. Tola jeli chcemy tole husćišo a dołho hišće widžeć, dyrbimy našu bohatu a rjanu přirodu škitać.

Dwě prašeni na Symana Šoŕtu

1. *Sće so jako šuler na Centralnej olympiadze serbskeje rěče wobdźělił. Kotre dopomnjenki maće na tutón podawk?*

Dopomnju so přeco zaso rady na wony podawk. Olympiada wotmě so tehdy w Pančicach. Přenocowali smy tam w něhdyšej młodowni. Hnydom na přěnim dnju wječor bě na dworje kulturny program. Na druhi džeń smy dapołdnja w rumnosćach tamnišeje šule nastawk pisali a popołdnju pućowachmy na Wotrowske hrodzišćo. Tam mějachmy, jeli so prawje dopominam, čitanje ze serbskim awtorom. A třeci a z tym zdo bom posledni džeń mějachmy dapołdnja ertne pruwowanja. To smy dyrbjeli jury předčitać a k wobrazam wumyslenu stawiznu powědać. Připołdnju bě potom wulke mytowanje. Mnozy wobdźělnicy, kotrychž na olympiadze zeznach, běchu jenož někotre měsacy pozdžišo, jako

Syman Šoŕta je wučer biologije we Wulkej Dubrawje a w Bukecach a wuda 2011 džěcaju knihu »Lěsny dundak powěda«. Zasadźuje so aktiwnje za přirodoskit.

příndžech na Serbski gymnazij w Budyšinje, moji sobušulerjo. To so wězo wjeselach, zo hižo někotre wobliča znajach. Mnozy z nas su potom něšto lět pozdžišo serbsčinu jako wukonowy kurs wolili, a tak wobsteješe tutón kurs hłownje z něhdyšich wobdžělnikow olympiady serbskeje řeče.

2. *Móžeće nam skrótku swój žiwjenski puć rysować?*

Što bě wosebje rozsudne za Waše wuwice?

Po maturice na Serbskim gymnaziju w Budyšinje studowach diplomu w biologiju w Greifswaldze a Podstupimje. Na to džěfach něšto lět we Wojerecach na Džěcacej a młodžinskej farmje, hdžež přewjedžech ze šulerjemi mjez druhim w tamnišim zwěrjencu projektowu wučbu k wšelakim temam z přirody. Tuchwilu sym wučer za předmjet biologija. Rozsudne za moje wuwice běchu mnohe wosoby a dožiwjenja, ale zawěsće tež kopica dyrdomdejow za čas mojeho džěcatstwa w Delanach. Nic naposledk bě to sobu olympiada serbskeje řeče, wšako sym tam wuspěšnje wotrěznył, a to bě mi motiwacija do dalšeho pisanja, štož přeco hišće rady činju.

Serbsčina je moja mačersčina a w njej čuju so řečne doma. Tuta řeč je za mnje přeco hižo wulku rólu hrała, samo na sebi dla toho, dokelž bě a je mój wobswět předewšěm serbski.

Nastawk Claudije Jurkec, Serbska srjedźna šula Ralbicy, rjad. 6a, 1994

Podachmy so do přichodneho lětstotka

... Wón přeproso někotre z džěci na probowy lět. Wězo, zo běchmy wšitke džěci a tež ja na tutym probowym léce zajimowane. Hdyž běchmy skónčnje wšitcy hromadze, to nam wědomostnik do powětroweje lódže kazaše. Wšitcy dyrbjachmy so připasać. Nětko zaswěći wuznamny wědomostnik mašinu a to, to njebudžeće wěrić, so ničo njesta. Běchu to snano někotre techniske zmylki? Wědomostnik pohlada tu a pohlada tam, tola ničo njenamaka. Naš wuznamny wědomostnik, z přimjenom wulkomudračk Jurij, běše jara přesłapjeny. To pospyta hišće raz, a to z wuspěchom.

Hižo lečachmy tam horjeka w swětnišću. Wosebje ja, kotraž chcych dawno jónu w swětnišću lećeć, wobhladach sej wšitke spodźiwne wěcy dokładnje. Wot druhich slyšach, kak wołachu: »Oh!« a »Ah!«

Što bě poprawom naš cil? To so wulkomudračka Jurja woprašach: »Knježe wědomostniko, na kotre městno sej poprawom dolećimy?« To pak tež naš wulkomudračk Jurij tak prawje njewědžeše. Snano, haj woprawdže, běchmy zady měsačka a tola na našej zemi. Wot toho časa, hdyž běchmy přenju kročel na zemju stajili, započachu so za nas zajimawe dyrdomdejstwa.

Na wšitko běch spřihotowana na tutej spodźiwnej zemi. To najhórše pak běše, zo njewidžach ani jednu žonu w serbskej katolskej drasće. Nic džěco, ani starši ludžo a młodostni njerěčachu mjez sobu serbsce. Tež naša krasna krajina bě so pozhubiła. Město lěsow a lukow stejachu tu

nětko jenož wulke zawody a fabriki, kotrež jenož naš powětr zanjerodža. Hdyž běch njedawno hišće doma, to běhachu na burskich dworach hišće kokoše a psyki. Tola tu njebě žanoho burskeho statoka, žanych zwěrjatow. Tu stejachu jenož moderne wysokodomy, kotrež běchu natwarjene ze škleńcy. Ludžo chodžachu jenož w židžanej drasće. Dokelž běch wćipna, kak so tu wšědny dzeń wotměwa, narěcach młodu žonu. »Dobry dzeń. My smy ći, kotřiž su ze spodźiwym jejom přizemili.« To mi žona praji: »Was willst du, du altmodisches Weib?« To běše hórka wotmołwa. Hdyž ja to wuslyšach, buch zrudna. Nimam runje tajkich ludži rady. Wostajich žonu stejo a džěch k našemu wědomostnikej. Hdyž jemu wo podawku powědach, tež wón jenož z hłowu wiješe. Dokelž so nam na tutej zemi absolutnje njelubješe, w zachmy swoje wěcy a wotlečachmy.

Skónčnje běchmy na našej ródnej zemi. Ow, tu běše rjenje! Hdyž doma wo durje zaklepach a mać mi woćini, padny mi wokoło šije. Běše zbožowna, zo tu běch. Powědach jej wo svojich zajimawych dyrdomdejach. Wona pak mi žanoho słowčka njewěrješe. Myslu pak sej, zo so praša, hdže běch tute pječ dnjow byla.

Wosebje na našu krasnu přirodu dyrbymy džensniši čas kedžbować. Hdyž mjenujcy přeco wjac twarjenje, industrije a zawodow nastawa, budže tu bórže tak wupadać, kaž dožiwich to na probowym léce z powětroweje mašinu. Hakle přez tutón lět spóznach, kak móhlo tu za sto lět wupadać, hdyž zemju dale zanjerodžimy.

Dwě prašeni na Claudiju Dittrichowu rodž. Jurkec

1. *Sće so jako šulerka na Centralnej olympiadze serbskeje řeče wobdžěliła. Kotre dopomnjenki maće na tutón podawk?*

Naš wučer serbsčiny knjez Jan Warnar w hodžinje někotrym z nas praji, zo so na olympiadze wobdžělmy. Poda nam skrótku informacije, što so tam wotměje a přihotowachmy so potom z někotrymi zwučowanjami a wudžělkami w předmjeće serbsčina na tutón podawk. Olympiada wotmě so po mojim měnjenju we Wodowych Hendrichcach. Běchu tam wjacori šulerjo z najwšelakorišich šulow. Tak so nowe přecelstwa wjazachu. Wosobinsce nawjazach mnohe styki k šulerkam Kulowskeje šule. Z někotrymi wosobami džensa hišće popowědam, hačrunjež so woprawdže jenož tehdy na olympiadze zeznachmy, snano so w młodžinskich lětach na rejach widžachmy, ale ženje žadyn intensiwny kontakt njehajichmy. Olympiada wotmě so najskej na dwěmaj dnjomaj. Přeni dzeń mějachmy nastawk wudžělać. Wěm so dopomnić, zo sym wo Wendlandze rozprawjała. Tež ertne pruwowanie běše wostatk olympiady. Tu pak njemóžu so na detaile dopomnić. Mytowanje přewza knjeni Ludmila Budarjowa. Na to so derje dopominam, dokelž běch tehdy horda na sebjě, zo buch »z wuznamjenjenom« mytowana.

2. *Móžeće nam skrótku swój žiwjenski puć rysować?*

Što bě wosebje rozsudne za Waše wuwice?

W sedmym lětniku podach so na Serbski gymnazij do Budyšina. Tam maturowach w léce 2000. Po maturje studowach zjawne gospodarstwo na Powołanskej akademiji w Budyšinje. Po studiju namakach džěłowe městno w Budyskim krajnoradnym zarjedze.

Za wosobinske wuwice běše mi wažne, zo njedyrbju so powołanja

dla raz do zapada podač. Běch stajnje měnjenja, zo chcu tu w serbskej domiznje wostač. A tak so tež sta, zo maturowach a studowach w Budyšinje. Njejsym čłowjek za daloki swět.

Serbska rěč je wobstatk mojeho wšědneho žiwjenja. Bydlu w serbskej wsy, mam serbsku swójbu, mnohe serbske přečelske styki a na džěle rěču z kolegami a wopytowarjami serbsce, hdyž wěm, zo su Serbja. Sym ze serbskim mužom zmandželena, a tuž njewobsteješe za mnje hišće ženje prašenje, hač swojim džěćom serbsku rěč zblizu.

Nastawk Tomaša Krawčika, »Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow, rjad. 6, 1995

Moja wjes

Chcu wam džensa wo swojej ródnej wjesce Wotrowje rozprawjeć. Wotrow (Ostro) leži při Klósterskej wodže. Tehdom běchu wokoło rěkow husto žumpadła a wjeski so kaž kupy pozběhowachu. Naša wjes so w starej rěči Ostrow mjenowaše. Přeložene rěka to kupa.

We Wotrowje bydli něhdže tysac ludźi. Sprawa Klósterskeje wody wuzběhuja so wysoke skaliny, kotrejž k hrodzišću słušeja. Hrodzišćo bě něhdy škitej před njepřečelemi słužiło. Džensa steji hrodzišćo pod škitom přirody a słuži wočerstwjenju. Z hrodzišća móžeš cyły Wotrow widzieć. Hdyž do zapada hladaš, napadnje tebi hnydom kopc. Zawěsće chceće wědzieć, što abo što kopc je. Kopc mjenuja Wotrowčenjo mału hórku (najwyši dypk), na kotrejž pomnik za padnjenych wojakow 2. swětoweje wójny steji. Pódlu pomnika je wulka a šěroka lipa. Při rjanym wjedrje móžeš druhdy samo wuhenje Hamora widzieć. Tež cyrkej Wotrowa je zajimawa. Před lětom buchu tam nowe pišćece firmy Eule poswjećene. My mamy tež cyrkwinski chór. Lětsa so samo šola załoži. Kóždy lěto zaso nas spěwarjo a spěwarki šole a chóra na wjesnym swjedženju a někotrych swjatych dnjach ze swojim spěwanjom zawjesela. Do našich naložkow słušeja jutrowne jěchanje, mejmjetanje a klepotanje. Kóždolětnje so na našim sportnišću wjesny swjedzeń přewjedže.

Wotrow je woprawdže jara rjana wjes, a tohodla bych ja kóždemu radžił, sej tu jónu dojeć.

Nastawk Stefana Andersa, »Šula Čišinskeho« Pančicy-Kukow, rjad. 6, 1996

Nóc w kniharni

Mjelčo přihladowachmy, što drje so dale stanje. Bajkowe postawy so nam bližachu a prajachu, zo ma jich kralowna narodniny. K nim běchmy wutrobnje přeprošeni, dokelž tak pilnje bajkowe knihi čitachmy. Zo bychmy pak do bajkowego raja přišli, dyrbjachmy wěstu kuzłarsku

formulu prajić. Wona rěkaše: »Wšitke mocy kuzłarske, Krabatowe woni wam praja, wočińće nam wulke wrota do wašeho bajkowego kraja.«

Jako formulu prajichmy, lečachmy na wulkim přestrjencu přez spodziwnu krajinu. Bórže přestrjenc na wulkej luce přizemi. Wokoło nas běchu wšitke bajkowe postawy zhromadžene. Samo džěci z druhich krajow běchu tam. Wone přińdžechu na příklad z Chiny, Brazilskeje, Španiskeje, Japanskeje, Italskeje, Ruskeje, haj samo jednoho Eskimowca widžachmy. Potom so wulka róža zběhny. Na nej sedžeše kralowna. Hnydom přichwatachu palčiki z wulkej tortu. Wona bě tak wulka, zo móžachu so wšě zboha najěsć. Za nas džěci mějach palčiki pak tež hišće wulku škleńcu z limonadu. W nej móžachmy so samo kupać, tak wulka wona bě. Po tutej wulkotnej hosćinje pokazowaštaj nam Čerwjenawka a Pintlašk bajkowy kraj. Wón bě tak wulki a zajimawy, zo trjebachmy sydom dnjow, zo bychmy sej wšitko wobhladali. Po tym dóstachmy knihu wot kralowny jako džak, zo smy ju wopytali. Z čežkej wutrobu džělichmy so wot wšitkich bajkowych postavow. Tak wopuščichmy bajkowy kraj. Naraz běše wšitko čma.

Jako zaso k sebi přińdžechmy, ležachmy w kniharni. Bě to wšitko són? To pak njemóžeše być, wšako mějach knihu, kotruž je mi kralowna dała, na klinje. Přichodny dzeń wotamkny wobsedžerka durje knihownje. Spěšnje so zhubichmy. Wězo z knihu. Tomu je mjeztym hižo 50 lět. Tola přeco, hdyž na knihu hladam, so na tute dožiwenje dopomnju.

Nastawk Jurja Šimana, Serbska srjedźna šula Budyšin, 1996, rjad. 6

Dyrdomdej w lěsu

Běch w skupinje skawtow. Tuta skupina rěkaše Panter a w nej bě z wašnjom, zo kóždy ze skupiny tři dny sam w lěsu spi. Tutón raz běch ja na rjedže. Ja mějach wězo strach, dokelž sam w lěsu? A potom hišće tři dny? Ně, ja njejsym sej zwěrił sam do lěsa hić, ja běch tola hakle dwanaće lět stary. Ale ničo njepomhaše, ja dyrbjach. Jeničke, štož je so mi na tym lubiło, bě, zo smědžach sej lěs wupytać. Tak wupytach sej lěs na Lubiju. Tutón njebě tak wulki a husty, tak zo móžach sej wšudže stan stajić.

Mějach wšitko? Prowiant, zapalki, swěcu? Mějach wšitko. Stajich sej stan hłuboko do lěsa. A nětko móžeše so dyrdomdej započec.

Na přěnim dnju pućowach po lěsu a widžach spodziwne stopy. Njewědžach, wot kotreho zwěrjeća wona běchu, tuž scěhowach je. Počas buch mučny a přeco pomašo běžach. Ale što bě to tamle?! Widžach spodziwnu figuru, kiž bě naraz přeč. Mějach wulki strach, ale potom widžach chěžku. Pomału měřjach so na nju. Zaklepach.

»Pój nutř, hólče«, praješe něchtó. Wočinich durje a widžach w chěži staru, mału, ale tež spodziwnu figuru. Tuta praješe: »Na hólče, pój nutř.« Njewědžach, hač dyrbju zastupić – ale naraz, šwupdiwup, běchu durje začinjene a stejach w chěži. »Ja rěkam Jedi«, praješe wosoba. »A ja rěkam Jank«, wotmołwich. Jedi powědaše mi wo prastarych wěckach,

Stefan Anders skutkuje jako prawiznik w Drježdžanach, je člon gmejnskeje rady Pančicy-Kukow kaž tež Zwjazkowego předsydstwa Domowiny.

Tomaš Krawčík je hospodarski informatikar w Drježdžanach.

Jurij Šiman je hóstny hrajer w NSLDž a w SLA.

a tohodla běch pozdžišo jara mudry w stawiznach. Naraz zleća mi něšto do wóčka a njemóžach wjace widžeć, ale nadobo bě wšitko zaso ok. Jedi mi na to praješe: »Hladaj, jowle tuta muška je tebi do wucha zlećała.« Hladach na Jedijowu ruku a widžach tam, haj woprawdže jednu mušku. »Jedijo? Kak da ta mucha do twojeje ruki přińdže?« »Haj, to je moja móc. Ty ju tež maš. Ale ...«

Wotućich! He, bě to són abo što to bě?! myslach sej. Dopominach so na Jedijowe poslednje słowa. »Haj, to je moja móc. Ty ju tež maš.« Njewědzach, što wón z tym měnješe, ale pytnych w swojim wóčku zaso mušku. Mějach krutu wolu, zo wona zaso won póńdže, a hlej, wona bě wonka.

Wot tutoho dnja zwučowach a zwučowach a na kóncu móžach porjadnje kuzlač. Skutkowach dale w skupinje Panter. Ale hdyž běch wo koło 60 lět stary, čehnjach na Lubijsku horu.

A bydlu tam hišće džensa.

Jurij Šiman powěda wo svojich dopomnjenkach na olympiadu a wo swoim žiwjenskim puću

Olympiada bě rjany čas. Smy dvě nocy přenocowali. To bě derje tak, dokelž mějachmy čas, so zeznać. Přeni raz zetkach mnohich šulerjow z wjeskow. To bě dobra wuměna mjez džěćimi z druhich šulow. Móžu so na wšě móžne hluposće dopomnić, kotrež smy tam zworali. Smy w našich chatkach, tehdy bě to w Čěskej dwaj abo tři dny, zubnu pastu na wšě móžne klínki mazali, jenož na jednu nic, z tym cilom, zo sej wšitcy mysla, woni su to byli z tej pastu.

Smy so tež mjez sobu kusk škrěli. Móžu so dopomnić, jako potom wječor do chatki zastupich, njewěm, po mojim zdaću běchmy Marek Rjelka, Daniel Bětnar a snadž Měrcin Funka a hišće něchtó w chatce, cí tamni měnjachu, zo dyrbbju swěcu zaswěćić, wšako bě hižo trochu čěmnišo. Při tym sej nič njemyslo, awtomatisce wo šnypak za swěcu stłóću, a hlej, cí njeplechojo běchu samo na ideju přišli, tón šnypak z tej zubnej pastu namórać. Wězo bě wjeselo wulke a smědzach zaso wróćo hić, sej ruce myć.

Tamna stawizna: Mějachmy tola pisomny a ertny džěl spjelnić. Pola ertneho džěla bě to wosebite, po mojim zdaću su so partnerojo wuloso wali abo přidžělili, a mój partner bě Pětr Šćapan. Smój zhromadnje do přenjeho lětnika w Budyšinje na zakładnu šulu chodžiloj. Wón je pozdžišo do Radworja chodžil. Tak bě to po pjeć lětach naju přenje zetkanye na olympiadze w Čěskej, a mějachmy tež hišće zhromadny nadawk: ertne pruwowanje. Mějachmy něhdže poł hodžiny chwile so přihotować, a potom dyrbbjachmy někak pjeć mjeńšin před jury bjesadować. Naju temy běchu wězo ze žiwjenja. Po pjeć lětach sej najprjedy prajiš, kak je što w žiwjenju běžalo. Tak wjele wo tym potom před jury docyła rěčaloj njejsmy. Smój na powšitkowne temy přešloj. Jedna tema bě nakupowanje drasty z mamu a sotru. Wón ma sotru, ja mějach tehdom dvě. Na kóncu smój sej w tutych pjeć mjeńšinach z wulkim wjeselom hubu drěloj, a to po wašnju žonow při nakupowanju. Jednu sadu w tutym zwisku njezabudu: »Haj, haj, žony du pjeć hodžinow nakupować a z čim přińdu domoj? Z jeničkim porom rukajcow. Typiske za žony.« Cyle po słowje to zawěsće njebě, ale pjeć hodžinow a rukajčki běchu pódla. Ta pointa při tutej wěcce bě: Naša jury wobsteješe z třoch žonow.

Sym so 1984 w Budyšinje narodžil a tam na Serbsku šulu a gymnazij chodžil a 2003 maturu zložil. Po wojskej službě sym so na studij učerstwa (směr biologija a socialnowěda) do Halle podať. Po štyrjoch lětach sym přestať studować. Někak tři štwórc lěta sym jako praktikant w LND a po tym jako elewa pola NSLDž džělať. Wot 2011–2014 studowach džiwadźelenje a wot toho časa skutkuju jako swobodny džiwadźelnik. Wot oktobra 2014 hraju w Budyšinje we wšelakich předstajenjach.

Kotru rólu serbsčina w mojim žiwjenju hraje, je čězko prajić. Běch stajnje w někajkich cyłkach. W šuli w rejwanskej skupinje, w kružkomaj chemija a laconščina, někak dvě léce tež w redakciji šulskeho časopisa Kaktus, hrajach hač do džewjatki klawěr, spěwach w cyrkwinskim chórze, wot 9. lětnika hrajach kopańcu pola Budissy, ale jenož tři lěta. Potom sym w Smjerdžečanskej rejwanskej skupinje sobu skutkował. Prjedy hač sym do Pawka zastupiť, zetkawachmy so w mjeńsim swój-skim kruhu »Realisća«. Pawk so nam spočatnje njelubješe. Pozdžišo sym w Pawku wjacore lěta sobu džělať.

Najwjětše wuwice, štož tež jewiščo nastupa, činjach přez Smjerdžečan rejwansku skupinu. Turneje we wukraju běchu wězo to jedne, ale hlownje tež te krute džělo z knjezom Wendischom.

Serbsčina pola mje tež z džělom zwisuje, hdyž serbske džiwadlo hraju. Hewak wězo w swójbjje a z přečelemi stajnje serbsce rěču. Gramatika njebě ženje moja wulka lubosć. Tohodla ju tak rady nimam, ale ze serbsčinu móžu sej derje hrajkać, štož wobrazy nastupa atd. Za mnje je to rjana lyriska rěč, nic tak imponantna kaž snadž druge, serbsčina ma za mnje přeco něšto mjehke, něžne, skoro bajkojte ...

Wiebke Šulcojć, zakładna šula Bórkowy, 6. lětnik, 2001

Wie mich die wendische/sorbische Tradition und Sprache begleitete

Die wendische Tradition und Sprache begleitet bis heute stetig mein Leben. Schon von klein auf spielte ich mit meinen Geschwistern das Hahnrupfen nach, ich bemalte gemeinsam mit meiner Familie sorbische Ostereier und trug zu festlichen Anlässen mit Stolz die wendische Festtagstracht. Ich kann mich noch gut daran erinnern, wie meine Oma uns – meiner Mama, meiner Schwester, meinen Tanten und mir – diese Tracht in ihrer Wohnstube anzog. Ausgebreitet auf ihrem großen Holztisch lagen auf einer weißen Tischdecke Halstücher, Schärpen und sehr viele Nadeln. Auf Kleiderbügel hingen an Tür und Schränken Schürzen, Leibchen, Röcke, Unterröcke und große Unterhosen. Das Anziehen der Tracht hieß für uns Kinder immer dreißig Minuten still stehen, sich nicht bewegen und hoffen, von keiner Nadel gestochen zu werden. Passierte dies doch einmal, sagte meine Oma immer lachend »dann wirst'e dich amüsieren«. Und oft hielten die Worte meiner Oma, was sie versprochen. Wie vorhergesagt, amüsierten wir uns wirklich köstlich. Wir tanzten und lachten und sangen deutsche und, als wir älter waren und Niedersorbisch in der Schule lernten, auch sorbische Volkslieder.

Im Kindergarten war ich in Burg/Spreewald. Die wendische Sprache lernte ich gemeinsam mit meinen Mitschülern ab der ersten Klasse als Pflichtfach in der Burger Grundschule, und da meine Oma gebürtige Wendin war, musste ich gar nicht groß überlegen, als ich in der zweiten Klasse die Möglichkeit bekam, diese Sprache weiter zu erlernen.

Als ich sechs Jahre Sorbisch gelernt hatte und meine Noten dies zuließen, durfte ich an der Sorbisch-Olympiade in Weißwasser teilnehmen. Das war für mich natürlich eine große Ehre. Soweit ich mich erinnere, mussten wir dort eine schriftliche und eine mündliche Sorbischprüfung ablegen. Besonders vor der mündlichen Prüfung war ich sehr, sehr nervös. Ich betrat den »Prüfungsraum«, und mir saß eine sehr streng aussehende Frau gegenüber, welche mir auf Sorbisch Fragen zu meiner Person stellte. Ich stotterte ihr die Antworten nervös, wie ich nun einmal war, entgegen und war unglaublich froh, als ich den Raum wieder verlassen durfte. Am letzten Tag der Olympiade bekamen alle Teilnehmer noch eine Urkunde und durften dann die Heimreise antreten.

Knapp eine Woche später nahm ich in meiner Parallelklasse am Englischunterricht teil und sollte mich der Klasse vorstellen. Und schon fing ich an: »Mě se groni Wiebke Šulcojc. Ja bydlim w Bórkowach.« und so weiter. Von kleinen Kichereien ließ ich mich nicht aus der Ruhe bringen und stellte mich weiter der Klasse vor. Schließlich war das ja meine Aufgabe. Erst als die Klasse zu lachen begann, wurde ich stutzig und bemerkte, dass ich gar nicht Englisch, sondern Sorbisch sprach. Im ersten Moment war mir der Fehler unangenehm, doch dann war ich wirklich stolz, diese Sprache zu können.

Ab der siebenten Klasse führte mich mein Weg an das Niedersorbische Gymnasium nach Cottbus. Auch hier war mir die Traditions- und Sprachpflege sehr wichtig. Ich sang von der siebten bis zur dreizehnten Klasse im Schulchor, trat in die Arbeitsgemeinschaft Trachtenpflege/Trachtenkunde ein, wo wir lernten, die sorbische Festtagstracht anzuziehen und zu pflegen. Mit Freude machte ich, so oft es möglich war, am Gymnasium, beim Zapust und beim Hahnschlagen mit und trat der Aktion Sorbenkind bei, in welcher wir uns für den Erhalt der sorbischen Sprache einsetzten.

Nachdem ich 2007 mein Abitur auch im Fach Sorbisch abgelegt hatte, ging ich als Schauspiel- und Puppenspielerin an das Deutsch-Sorbische Volkstheater Bautzen, wo ich die Möglichkeit bekam, gleich in meinem ersten Elevenjahr einen niedersorbischen Monolog zu spielen – die »Pčoŕka Ritka«. Mit diesem Stück fuhr ich gemeinsam mit der Disponentin für Sorbisches Theater durch die Niederlausitzer Kindergärten und Schulen, in welchen die Mädchen und Jungen die sorbische »Ritka« freudig empfangen und neugierig erwarteten. Immer wenn ich die »Pčoŕka Ritka« spielte, war ich sehr froh, auf diesem Weg die wendische Sprache, die Muttersprache meiner Oma, weiterreichen zu können.

Und genauso stolz bin ich heute, wenn ich in Witaj-Gruppen fahre, um dort als ausgebildete Figurenspielerin den Kindern die wendische Sprache spielerisch nahe zu bringen. In einem theaterpädagogischen Workshop erzähle und spiele ich ihnen die wendische Sage vom Irrlicht, um daraufhin mit ihnen die Figuren und Themen der Geschichte in Theaterübungen zu erforschen. Am letzten Projekttag bastelt jedes

Kind sein eigenes, kleines, leuchtendes Irrlicht. Und wenn diese Irrlichter am Ende durch das Dunkel schwirren und »Pójź, pójź, pójź« sagen, und die Kinder die von mir gebrauchten sorbischen Wörter und Redewendungen benutzen, dann habe ich immer das Gefühl, ihnen so die wendische Sprache ein wenig weitergegeben zu haben.

Das Sorbische hat mein Leben bis zum heutigen Tag entscheidend bestimmt und wird es in Zukunft hoffentlich noch lange begleiten.

Ich beabsichtige eine tätigkeitsbegleitende Ausbildung zur Erzieherin am Oberstufenzentrum Cottbus, um dann über den SSV in der Kita »Mato Rizo« in Sielow arbeiten zu können.

Kak stej mě tradicija a rěc pšewózwawěj

Serbska tradicija a rěc mójo žywjenje wobstawnje pšewózwajotej až do žinsajšnego. Južo wót małego smy my žiši w našej familiji grali łapanje kokota, smy gromaže mollowali jatšowne jaja a na swěženjach som gjarže nosyła serbsku drastwu. Mógu hyšći derje se spomnješ, kak jo nam starka (mamje, mójej sotšy, mójim šotam a mě) w swójej špě woblekała serbsku drastwu. Na jeje wjelikem drjewjanem bliže su lažali na bělem rubišću: cypjele, pšepase a krađu wjele glickow. Na žurjach a spižkach su wisali na powjesakach : šorce, dopaski, kóšule, pjerdańce a wjelike spódne zece. Woblekanje drastwy jo za nas žiši pšecej wóznamjeniło poŕ góžiny změrom stojaš, se nic gnuš a se nažejaš, až nas žedna glicka njeby štaŕiła. Gaž jo se to weto raz stało, jo starka se smjajuce groniła: »Pón b'žoš se amizěrowaš.« A cesto jo starka teke měła pšawje. Ako pšipowěžone smy se napšawdu wjelgickano amizěrowali. Smy rejowali, se smjali a smy nimske, a ako smy starše byli a w šuli serbski wuknuli, teke serbske ludowe spiwy spiwali.

Do žišownje som chójžiła w Bórkowach. Gromaže ze swójimi sobuwuknikami som wót přédneje ředownje w bórkojskej zakładnej šuli wuknuła serbsku rěc ako obligatoriski pšedmjat. Dokulaž jo mója starka Serbowka, njejsom trjebała dŕujko pšemyslowaš, ako som w drugej ředowni dostała móžnosć dalej serbski wuknuš. Pó šesć lětach serbskeje wucby a dobrych censurach som se směła w Bělej Wóže wobžěliš na Centralnej olympiaže serbskeje rěcy. Se wě, až to jo byla za mnjo wjelika cesć. Gaž se pšawje dopomnjejom, smy tam měli pisne a wustne pšespytowanja. Wósebne pšed wustnym pšespytowanim som byla krađu nerwozna. Som zastupiła do »pšespytowańskego ruma« a pšede mnu jo sejžela žeńska, kótaraž jo krađu kšuta wuglědała. Na serbski jo mě pšašala za mójeju wósobu. Jěkotajuce a nerwozna som jej wótegranjała a som byla mimoměry wjasoła, ako som směła rum zasej spuščić. Na slědnem dnu su wšykne wobžělniki dostali wopismo a su směli zasej domoj jěš.

Nic ceŕy tyžeń pózdžej som se w swójej paralelnej ředowni wobžěliła na englišćinje. Tam som dejala ředowni se pšedstajiš a južo som zachopiła: »Mě se groni Wiebke Šulcojc. Ja bydlim w Bórkowach.« a tak dalej. Małe kichotanje mě njejo mucało a som se ředowni dalej pšedstajiła.

To ga jo był mój nadawk. Akle ako jo rědownja chopiła se smjaš, som se zažiwała a wumarkowała, až zewšym nejansom engelski powědała, ale serbski. W přédnem wokognušu jo mě to była njeluba zmólka, pón pak som była gjarda, až tu rěc wumějom. Wót sedymeje rědownje jo mě droga wjadła na Dolnoserbski gymnazium do Chóšebuza. Teke tam jo mě było woplěwanje tradicije a rěcy krađu wažne. Wót sedymeje do tšinasteje rědownje som spiwała w šulskem chorje, som zastupiła do žěloweje kupki za woplěwanje serbskeje drastwy, žož smy wuknuli serbsku drastwu se woblekaš a ju w rěchu žaržaš. Z radosću a tak cesto ako jo było móžno, som na gymnaziumje se wobžěliła na zapusće a zabijanju kokota. Som teke sobu gótowała pši akciji Serbske góle, pši kótarjež smy se zasajžowali za zdžaržanje serbskeje rěcy.

Pó abiturje 2007, kótaruž som teke w serbsčinje zložyla, som šla ako žiwadłownica a pupkowa grajarka na »Nimsko-Serbske ludowe žiwadło« do Budyšina. Tam som směła ned w přédnem lěše ako elewka dolnoserbski monolog graš. Z »Pcołku Ritku« som z disponentku za serbske žiwadło jězdziła do dolnołužyskich žišownjow a šulow, w kótarých su žowca a gólcy serbsku »Ritku« wjasele wuwitali a narske wocakowali. Psecej gaž som »Pcołku Ritku« grała, som była wjelgin wjasoła, až som mógła serbsku rěc, maminu rěc starkeje, na ten part dalej dawaš.

A rowno tak gjarda som žinsa, gaž pójěžom do Witaj-kupkow, aby tam ako wukubłana figurowa grajarka žišam serbsku rěc grajucy zbližyla. W žiwadłopedagogiskem workshopje wulicujom a zagrajom jim serbsku powěsć wó bładniku, aby pótom figury a temy tšojenja w žiwadłowych zwucowanjach z nimi wuzbadała. Na slědnem projekto- wem dnju wubaslijo sebje kužde góle swójoje se swěsecego bładnika. A gaž toš te bładniki na kóncu pó jsmě byrce a »pójž, pójž, pójž« gronje a žiši móje serbske słowa a wobroty nałożuju, pón mam psecej zacuše, až som jim serbsku rěc tšošku dalej dała.

To serbske jo mójo žywjenje až do žinsajšnego rozsudnje póstajalo a bužo jo nažejnje w psichože hyšci dlujko pšewóžowaš. Mam wótmysl, na Centrumje za wušy schójžeńk w Chóšebuzu pódla swójoje žěfa ako wótkubłarka se wukublaš, aby pón mógła w žišowni »Mato Rizo« w Žylowje žěfaš.

Józef Brězan, »Michał Hórnik« Worklecy, rjad. 6, 2002

Moje třinate narodniny

Hdyž doma wo chěžne durje zaklepach, přiběža mi mój mały bratr Jurij, tón čuwy rubjacy pjerach, napřečo a čisny so na mnje, při tym přeco zaso »Wjele zboža, wjele zboža« zarjeji. Jako potom moja mać přistupi, mje wona wot Jurja wuswobodži. Na šulu a domjace nadawki nětko njemyslach a sunych swoju tobołu do čmoweho rózka. Běžach do jstwy. Štož tam wuhladach, njebudu ženje wjace zabyć. Tam stejachu nan, mać, Jurij, moja wulka sotra Michaela, džěd a wowka. Hnydom gratulowachu mi wšitcy po rynku a podawachu mi dary. Na blidže steješe

wulka torta z třinaće so palacymi swěčkami. Započach hnydom swoje dary wupakować, a što bě to do rjanych darow! Ale te najrjeńše dóstach wot staršeju, dóstach elektrisku gitaru, runje tajku, kajkuž běch sej hižo dawno prał. Běch tak zbožowny, zo dyrbjach hnydom jónu piskać. To bě wulkotnje. Potom prošeše moja mać k blidu, zo bychmy pojedli. Při jědži přemyslowach, zo bych poprawom móhl mašu band založić. Znajū někoho, kotryž bubon hraje, a jedyn z našeje rjadownje hraje na klawěrje. Tutu mysl pak mi mój nan wurěca, dokelž mjenješe, zo dyrbju elektrisku gitaru najprjedy prawje wobknježić. Wječor so spěšnje přibliži, a ja začuwach, zo bywaštej mojej wócce přeco češej. W 22.30 hodž. přizjewich, zo chcu do loža hić, dokelž běše na druhim dnju zaso šula. We ložu rozmyslowach wo tutym dnju. Srjedž nocy mje nadobo něšto wubudži. Zawsěčich swěcu, zo bych pohladał, što bě mje wubudžiło. Ale njetrjebach dołho pytać a namakach skućićela. Bě to moja kóčka, kiž bě sej na moje ložo zalězła. To běch jara wolóženy. Nětko móžach sej zaso woměrje wusnyć a hać do přichodneho ranja spać.

Dwě prašeni na Józefa Brězana

1. *Sće so jako šuler na Centralnej olympiadže serbskeje rěče wobdžělił. Kotre dopomnjenki maće na tutón podawk?*

Dopominam so hišće na jednotliwe situacije a na cyłkownu dobru naladu, kotraž knježeše za čas olympiady. Móžu so tež hišće zdžěla na swój nastawk dopominać a kak sym jón pisał. Wěm hišće, zo džěše mi dosć derje wot ruki a kak překwapjeny běch, jako sym za njón tež hišće małke myto dóstał. Cyłkownje mam olympiadu jako zarjadowanje w pomjatku, hdžež sym wjele nowych džěci zeznał a hdžež su so nowe přecelstwa wutworili.

2. *Móžeće nam skrótku swój žiwjenski puć rysować? Što bě wosebje rozsudne za Waše wuwice?*

Po tym zo běch zakładnu a srjedžnu šulu we Worklecach wopytał, zložich maturu w Budyšinje na Serbskim gymnaziju. Slědowaše džewjeć mėsacow pola wójska w Berlinje. 2009 započach potom swoje wukubłanje na časnikarja w Glashütte. Tam džělach po tym poł lěta a mēnjach potom k małej, ale ekskluziwnej firmje do Drježdžan. Tam sym tři lěta džělał a studuju nětko wot oktobra 2015 mašinotwar w Riesy. W tutym cyłym času běše mi hudźba stajna přewodžerka a mējach móžnosć, na wšelakich jewišćach w tu- a wukraju wustupić.

Serbsčina běše za mnje přeco něšto samozrozumliwe. Doma a w mojim wobłuku su přeco wšitcy serbsce rěčeli. Přez čas zwonka Łužicy sym pak spóznał, kak derje so jako Serbja mamy, zo wotročemy dwurěčnje a kelko móžnosćow so nam wotwěra. Spytam nětko tute dopóznaće ze swojej hudźbu tež pola serbskich młodostnych zbudžić, zo bychuhordži byli na swoju maćerščinu a ju pěstowali.

Józef Brězan hraje hišće gitaru a ma swójsku band, kotraž mjenuje so Jankahanka.

Ja som se ako maľki wuknik w šestim lětniku wobželił na Centralnej olympiaže serbskeje rěcy. Wěm jano hyšći, až smy tegdy ducy byli gromaže z górnoserbskimi wuknikami a górnoserbskimi doglédowarjami/kami. Mógu se spomnješ, až som był pseľapjony a pitšku zatšašony pšez tu »cuzu« rěc, kótaruž som tam cely cas słyšał, wósebnje jo tam něchten górnoserbski »rapował«. Njejsom nic rozměł, ale jo na mnjo teke zašišć zawóstajil.

Som se 1990 w Gubinie naroził a 2009 na Dolnoserskym gymnaziumje abituru zložyl. Pó tom som dobrowólne socialne lěto w Serbskym instituše w Chóšebuzu cynil. Studował som bachelor muzikowědomnosć na uniwersiše w Lipsku a lěto muzikowědomnosć a etnologiju na uniwersiše w Ljublanje, Słowjeńska. 2014 až doněta mam masterski studij etno-muzikowědomnosći (Musikethnologie) na Martin-Luther-uniwersiše Halle-Wittenberg. Wót 2013 som aktiwny ako lichy awtor za Bramborske serbske radijo a druge radijowe projekty/sćelaki. How wižim za pšichod potencial swójogo žělowego žywjenja.

To wósebnje jo we mójom žywjenju pšecej była ta muzika. Som wót małych lět wšake instrumenty nawuknuł (akordeon, klawěr, e-bas, kontrabas, nyckelharpa) na konserwatoriumje we Chóšebuzu a awtodidaktiski. Muzikowa praksa a muzikowe projekty mě až do žinsajšnego pšewóžuju.

Drugi fakt jo studium wědomnosći a wósebnje etnologije, kenž jo mój horicont glědajucy na wjeleboćnosć kulturow na swěse mócnje rozšyrił. Pópšawem jo to teke mój naglěd na serbsku kulturu fundamentalnje změniło a zwizk zmóćniło. Mój cas we słowjańskem wukraju, we Słowjeńskej, statkujo hyšći až doněta pšez wšykne te nazgónjenja a pšijašele, kenž som tam namakał, tak wjelgin, až teke jo rosła mója lubosć k ludowym rejam (mjazynarodne reje wót Francojskeje, Italskeje, Słowjeńskeje, Balkana až do Łužyce, Skandinawiskeje a Israela), kótarež som tam namakał. Pšipódla gronjone som we Ljublanje teke krotki cas we jadnej jadnorěcnje dolnoserskeje familiji žywy był – to jo za Dolnoserba žinsa ředke dožywjenje.

Wót lěta 2015 som nan a mam maľku familiju. Ja rowno zachopiju ze swójim synom serbski powědaš. Powědam ze swójeju mamu, starku a pšijašalami dolnoserski. Krejz jo mały a rěcna praksa jo šěžko wopłewaš, ale jo wacej kšuty part wšednego dnja. K tomu słyša, až žělam ako awtor za serbski rozgłos, Rozhlad a druge projekty – pótakem tu rěc cesto trjebam. A cesto spiwam a grajom muziku we serbskeje rěcy.

Napjaty dyrdomdej

Běše hižo rano, hdyž Anja swoju mać »Stawać!« wołać słyšeše. Mučna wona stany a so zdrasći. Potom džěše dele. Deleka zasłyša nana powědać: »Sće hižo słyšeli, džěci, zo dyrbi so tón stary Młynkec dom dla jedneje dróhi wottorhać?« Anja a jeje wulka sotra Milena třaseštej z hłowu. Anju to tola ničo njestara, tutón dom bě tola tak a tak hižo skoro cyle rozpadany. »Ja du do šule!«, praji Anja, wza sej swoju šulsku tobołu a poda so na puć. Po puću so jej hišće Maks a Měrcin (jeje přećelej) přizamknyštaj. Naraz praji Maks: »Sće wy hižo słyšeli, zo buduće so Młynkec dom wottorhać?« »Haj!«, přetorhnyštaj jeho Měrcin a Anja. »A wěsće wy tež, zo dyrbi w starych rozpadankach domu tež pokład być?« Nětko wostachu stejo. To woni hišće njewědzachu. »Tón dyrbymy namakać!«, praji Měrcin, a wšitcy jemu přihłosowachu.

Po šuli bě potom tak daloko, dachu so na puć k Młynkec domej, wostachu pak před durjemi stejo. Anja poča rěčeć: »Hladajće na njebjo, to wupada kaž njewjedro!« »Što da je, maš strach?«, praji Maks a so směje. Potom zalěze skedźbliwje přez džěru we woknje. Hdyž běchu wšitcy nutřka, zaswěći Maks kapsnu lampu. Naraz Anja zakwiča. Běhaše po jstwe kaž klepnjena, doniž so njezakopny. Běše wulki ropot słyšeć a naraz bě čma. »Tajkile ka! Nětko je džěra začinjena a njemóžemy won. Što da je so stało, Anja?« »Njewěm, džěše wšo tak spěšnje«, praji Anja. »A moja kapsna lampa je tež fuk, dyrbymy w čmě dale«, praji Maks. Skedźbliwje tasachu so dopředka hač k někajkim durjam: »Jowle su schody. To je zawěsće pinca«, praji Maks. Z pincy přińdže grawoćiwu smjerd. »Jijj«, praji Anja. Potom tasachu so dopředka. Naraz něšto wrjesny. »Što to bě?«, so Měrcin wopraš. Nětko běchu we wulkej rumnosći. Tasachu so zaso dopředka. Naraz storčichu na něšto twjerde. »Pokład, my mamy jón!« Maks woćini tyzku. Tola namaka jenož por kamuškow. »Tajkile ka! Hłupe kamuški.« Kaž dołho so Maks hišće mjerzaše, pytnyštaj Anja a Měrcin, zo njeběchu tu sami. Čerwjene wóčka hladachu ze wšech rózkw. Rejo běžachu wšitcy po schodach horje. Tola čerwjene wóčka lečachu sobu. Z cyłej mocu čahachu deski z džěry. Tola čerwjene wóčka přińdžechu přeco bliže, a skónčnje běše džěra swobodna. Tak spěšnje kaž móžno skočichu džěci z domu, a jako so wobročichu, widzachu naraz, čehodla mējachu strach. Cyła kolonija njetopyrjow lečeše z domu. Wšitcy so dźiwachu, a naraz měješe Anja mysličku: »Hdyž jowle njetopyrje sydla, njemóže so tola chěža wottorhać, abo?« Wšitcy jej přihłosowachu, a tak wuchowachu dom a njetopyrje.

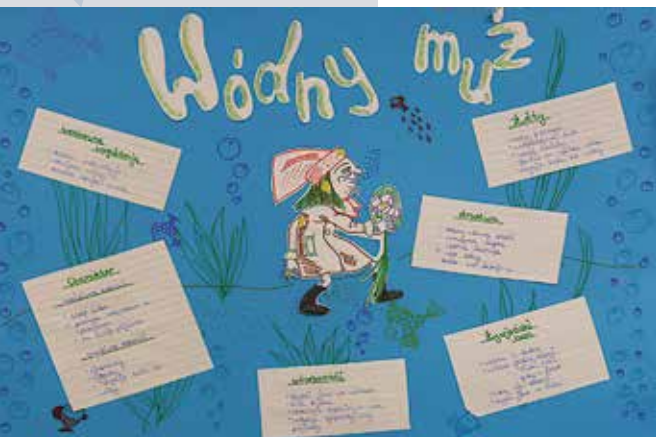
1. *Sće so jako šulerka na Centralnej olympiadže serbskeje řeče wobdžělita. Kotre dopomnjenki maće na tutón podawk?*
Chódby pod Budyšinom a mnoho džěła ze serbskimi tekstami. To su dopomnjenki, kotrež mam na swoje wobdžělenje na Centralnej olympiadže serbskeje řeče w léce 2008. Jako šulerka 6. lětnika Budyskeho Serbskeho gymnazija smědzach so tehdom na ewence wobdžělić. Běše to jara rjane, zajimawe a wuspěšne dožiwjenje za mnje, hdžež móžach wosebje tójšto nowych ludźi kaž tež něhdyšich šulskich towaršow zetkać. Hižo tehdy rady pisach, wšojedne, w kotrej řeči. A na tym njeje so hač do džensnišeho ničo změniło.

2. *Móžeće nam skrótka swój žiwjenski puć rysować? Što bě wosebje rozsudne za Waše wuwice?*

Po šuli a jednym léce studija biochemije podach so tuž nětko zaso do řečneho wobłuka a studuju zapadnu slawistiku w Lipsku. Připódlu angažuju so rady w Serbskim młodžinskim towarstwje Pawk, hdžež mam tež móžnosć, serbsku řeč druhim dale zbližić. Serbščina hraje tež džensa za mnje wažnu rólu w žiwjenju. Wšako běštej mje to mojej staršej hižo wot džěcatstwa tak nawučiloj. Wšojedne, hač při pisanju za Serbske Nowiny abo při džěłanju z čěskimi tekstami, serbščina běše a je mi to stajnje dobra přewodnica.

Nastawk Hanki Zahrodniček, Lessingowy gymnazij Wojerecy, rjad. 6, 2014

Wódny muž a młynk

Běše raz wódny muž, kiž bě w jednym haće žiwy. Woda bě čista a we wodze plůwaše dosć rybow k jědži. Koža wódneho muža bě zelena, jeho kapa tež, a čapka bě čerwjena. Žerješe ryby a plůwaše w svojim haće. Jednoho dnja pak bě woda bruna a smjerdžeše. Wódny muž njemóžeše w tajkej wodze žiwy być a tohodla pytaše za přičinu. Njetraješe doľho a wuhlada młyn. Sydny so do wysokeje trawy a čakaše. Po někotrym času přińdže młynk k řece. ›To je ta rěka, kotraž do mojeho hata wjedže!‹, sej wódny muž mysleše. Widžeše, kak młynk swoje wotpadki do řeki sypaše. ›Tohodla je mój hat

tak mazany! Budu z tutym młynkom řečeć – tak to njeńdže!‹ Prajene, sćinjene: Młynk bě zaso do mlyna šoľ a wódny muž za nim. Wódny

muž zaklepa wo durje. Młynk woćini durje. Jeho huba wosta woćinjena. ›Dobry džeń, młynko‹, praji wódny muž. ›Ja sym wódny muž a dyrbbju chutne słowo z tobu řečeć.‹ ›Na, potom pój nutř‹, praji młynk. Nutřka sydny so wódny muž na konopej. ›Tak‹, wón praji, ›młynko, ja sym kaž prajene wódny muž. Bydlu w haće njedaloko wot jowle. Ta rěka, kotraž při twojim młynje běži, so do mojeho hata wuliwa. A hdyž ty wotpadki do řeki ćisnješ, je tež mój hat mazany, a to ja nochcu, dokelž je mój hat mój dom. Prošu njemjetaj tam ničo wjace nutř. Maš wotpadkowu tonu k tomu. Haj?‹ Młynk nygaše. ›Snano budžemoj potom přećelej‹, praji wódny muž hišće. ›A prošu pomhaj mi při wučisćenju mojeho hata.‹ Potom bě wódny muž přeč. Młynk pomhaše jemu woprawdže, a bórže bě hat zaso čisty. A wódny muž a młynk buštaj swěrnaj přećelej.

Dvě prašeni na Hanku Zahrodniček:

1. *Sy so jako šulerka na Centralnej olympiadže serbskeje řeče wobdžělita.*

Kotre dopomnjenki maš na tutón podawk?
Centralna olympiada serbskeje řeče je so mi jara lubiła. Běše to mały dyrdomdej za mnje. Sym po doľhim času tež Gretu a Nadju, swojej přećelce ze zakładneje šule, zaso widžała. Smy wjele bjesadowali!

Druha rjana dopomnjenka bě pisanje nastawka. Dokelž běch jara nerwozna, njejsym kedžbliwje poskała – a nic jenož jedyn, ale dwaj nastawkaj sym pisała ... a na kóncu z predikatom ›jara derje‹ domoj šła. Wosebje staj so mi tež geocaching a diskoteka lubiłoj. Tute małe filmy, kiž smy činili, su jara cool byli!

2. *Móžeš nam skrótka swój žiwjenski puć rysować? Što bě wosebje rozsudne za twoje wuwice?*

Sym w Ćisku do pěstowarnje ›Dom lutkow‹ chodžiła. 2008 moja maći rozsudži, mje do serbskeje zakładneje šule słać, a tuž chodžach hač do 2012 do Ralbičan šule, hdžež serbščinu nawuknych a buch najlěpša čitarka w rjadowni. Po tym woteńdžech na Lessingowy gymnazij do Wojerec a mam serbščinu jenož hišće w džěłowym zjednoćenstwje. 2013 spožčichu mi Myto Domowiny za dorost.

Serbščina je wažny džěl mojeho žiwjenja. Prjedownicy Zahrodniček swójby su Serbja byli, a tež moja mać móže hišće serbsce. Sym jara horda a zbožowna, zo móžu serbsce, dokelž móžu přez to tež druhe słowjanske řeče, kaž ruščinu abo čěšćinu, rozumić. To je mi tež w šuli hižo wulke lěpšiny přinjesło.

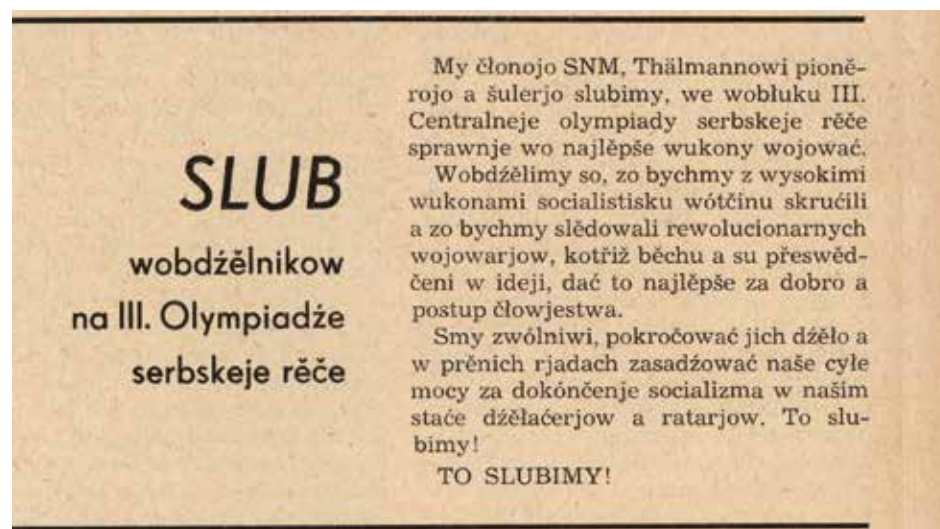
Wjeselu so, zo móžu tutu tradicionalnu řeč sobu žiwu zachować, dokelž tak doľho, kaž sym ja žiwa, je tež serbska řeč žiwa.

Wobsahowa zaběra na olympiadach – wotbłyšč časa

W Serbskim kulturnym archiwje Budyskeho Serbskeho instituta sčladyja so dokumenty wo olympiadach serbskeje rěče, tak wo přihoće, organizowanju, nadawkach, nastawkach, wuhódnoćenjach kaž tež wo artiklach w nowinach a časopisach. Džakujemy so wosebje fachowemu poradźowarjej za serbsčinu Jurjej Šoľće za přewostajenje olympiadnych materialijow. Listowanje w tutych podložkach runa so historiskemu pućowanju.

Temy zaštych 50 lět wotbłyščuja duch časa a jeho ideologiju. Tež wobrazy wo džěsću a naroki na jeho kubljanje so mjenja.

Hłowne temy přěnich 25 lět běchu strona SED, socialistiski čłowjek, Sowjetski zwjazk, přečelstwo ze socialistiskimi krajemi, pioněrske žiwjenje, Festiwale serbskeje kultury. Na spočatku wobjednowachu so wosebje přečelstwo ze Sowjetskim zwjazkom, natwar socializma a kubljanje k socialistiskemu čłowjekej. Hakle we wosomdžesatych lětach přidružichu so temy wo serbskich wótčincach.

Tu někotre z čěžišćowych temow w lětach 1967 do 1989:

- 1967 – pioněrska pomoc sobušulerce, Budyšin, prodrustwo
- 1968 – Festiwal serbskeje kultury
- 1969 – wulki rjek Nikolaj Masalow, naša wjes
- 1970 – pioněrski zjězd, Festiwal serbskeje kultury – wažny kultur-nopolitiski podawk w NDR
- 1971 – Berlin, NDR tohorunja wótčina serbskich džěławych
- 1972 – spěšna pomoc, Festiwal serbskeje kultury, polěpšenje discipliny a porjada w rjadowni
- 1973 – wopyt w Ludowym nakładnistwje Domowina, Swětowy festiwal młodžiny a studentow w Berlinje

- 1974 – powěšće z radija – serbski redaktor, pancеровy komandant, pola Jancec džěda, wotmołwa na list sowjetskeje přečelki
- 1975 – sadžamy solotej, 25. rěčnica NDR, pioněrojo, Wulka socialistiska oktoberska rewolucija, Festiwal swětoweje młodžiny w Moskwe, brigadowanje, Festiwal serbskeje kultury, NDR – wótčina serbskich džěławych, wójsko, wójna, Karl Liebknecht, Korla Janak – komunist, »Bjez prócy a potu njepřińdžeš k złotu«
- 1976 – zhromadne dožiwjenja w pioněrskej skupinje, w rjadowni abo w druhich cyłkach
- 1977 – pioněrojo, koleso, zwjazkowy kongres Domowiny, Lenin, domizna, šula, korespondenca z ruskimi a čěskimi džěćimi
- 1978 – komunist Korla Janak
- 1979 – Festiwal serbskeje kultury, solidarita
- 1980 – wšitko za skrućenje našeje NDR, Lenin, wuwice wsy, SNM-nadawk NDR
- 1981 – Čišinski, Handrij Zejler, Ernst Thälmann, pohrjebnišćo padnjenych sowjetskich wojakow, bojowe skupiny džělačerskeje klasy, SED, stronski zjězd
- 1982 – solidarita we wulkim a w małym, zjězd pioněrow, Lenin
- 1983 – Karl Marx, partizanojo, džěći swěta, E. Thälmann, česćenje sowjetskich a pólskich wuswobodźerjow, dožiwjenja w pioněrskim abo prózdniškim lěhwje, Kurt Krjeńc, Domowina
- 1984 – młodžinska swječba, wuswobodźenje Łužicy 1945, Domowina, 35. rěčnica založenja NDR, hajenje přečelstwa ze Sowjetskim zwjazkom, maršal Konjew, manewer, skrućenje NDR
- 1987 – lěs, Festiwal serbskeje kultury, kulturne žiwjenje, solidarita, mjezsobna pomoc, pomoc starym ludžom, nowolětka, Kurt Krjeńc, pomhamy prodrustwownikam, woprawdźita abo literarna wosoba, kotruž sej česćiš a wažiš, kongres Domowiny, Thälmannowi pioněrojo, pioněrske popođnjno, jenake prawa za wšitke džěći, partizanojo, socialistiski čłowjek, prezident našeje republiki
- 1988 – pioněrske popođnjno
- 1989 – solidarita z druhimi krajemi, pioněrojo, prezident Serbow, w přirodže, Lenin, socialistiski čłowjek, rjadowniski kolektiw

Po Měrliwej rewoluciji 1989/1990 stupi čłowjek do srjedzišća a z tym tež wosobina šulerja. Jewjachu so nowe temy kaž přiroda, přečelstwo, domizna, fantazija a swójske dožiwjenja. Nošerjej je wažne, zo so maćer-norěčni olympionicy ze swojej serbskej identitu rozestajaja.

Někotre z čěžišćowych temow wot 1992 do 2011:

- 1992 – wotmołwa na list přečelki, dožiwjenja w lěsu ze stawizniskim pozadkom
- 1993 – spodźiwna namakanka (pokład, sačk a šnóra w kašćiku) – što činić?, wosebite dožiwjenje
- 1994 – zaměnjeny kófer na dwórnišću, lět do přichoda
- 1995 – moja wjes, namakane dejmanty, pomoc mjez přečelami
- 1996 – nóc w kniharni, mój najlubši blečk w přirodže, koleso – nachribjetnik – psyk
- 1997 – njewšědne dožiwjenja, wopica ze zwěrjenca čeknyła, přesła-pjenje

- 1998 – přiroda, dobyte prosatko, lěhwowy woheń w lěsu – wuskutki njeskedźbnosće
- 1999 – strašna skała, namakany lotowy lisćik, nócne dožiwjenja blisko stareho hrodu
- 2002 – proba zmužitósće, narodniny, wotmołwa na list českeje přečelki
- 2003 – wulkotny dzeń, w prózdniskim lěhwje, łubja – kłobuk – kuzłarjenje
- 2004 – lěcny dowol – nurjenje pod wodu, přislušnosć ke klice, list přečelce
- 2006 – wjelki we Łužicy, zbožo w njezbožu
- 2007 – z časowej mašinu do zašłosće/přichoda, zrudžace njezbožo, moda
- 2008 – rozbite wokno, strašna rozpadanka, zhubjeny syn
- 2009 – detektiwy na kolesu, paradiz hrajkow, hólcy w kupnicy, rjadowniske zwěrjo
- 2010 – lěsna šćežka, kiž móže wšitko změnić; dožiwjenje w swětnišću; njewšědny pokład na łubi, lany wolij (wěcny nadawk)
- 2011 – dyrdomdej nakładne awto, kupanje w skale, strašne dožiwjenje, hornčerstwo (wěcny nadawk)

Wot 2012 steji olympiada pod wěstej temu (2012 – lěs, 2013 – wjelk, 2014 – woda, 2015 – pčołka) a džěła so w skupinskim džěle. W kóždzej skupinje su šulerjo po rěcnych zamóžnosćach měšeni. Hódnoći so skupinske džělo (wotběh a rezultat) kaž tež najlěpši wosobinski wukon.

Tak wšelakore kaž běchu temy w zašłych 50 lětach na olympiadach, tak wažne běchu organizatoram olympiadow wobstajnje samsne naroki:

- wobdźělenje šulerja jako wuznamjenjenje
- olympiada jako móžnosć skrućenja serbskeho sebjewědomja
- mjezsobne zetkawanja šulerjow z wulětami a ekskursijemi a swjedženjemi
- hajenje serbskeje kultury – wuhotowanje jako kulturny wjeršk
- hódne počesćenje olympionikow tež w šuli
- fachowa wuměna wučerjow a zdobom dalekubłanske zarjadowanje

Wot 1992 hač do lěta 2015 dožiwi w cyłku 1 824 šulerjow Centralnu olympiadu serbsčiny. Mnozy z nich rady na tutón podawk spominaja. Někotři z nich so w tutej publikaciji słowa jimaja.

Bohužel je zajim nowin, časopisow a rozhłosa kaž tež telewizije na olympiade w zašłych lětach jara woteběrał. Derje by było, hdy by olympiada w medijach zaso wjace wothłosa dóstała a so wobdźělenje šulerjow w swójskej šuli hišće wobšěrnišo a dostojnišo hódnoćiło.